

adam. Kinto obrazı bir çox gürcü nağılında, xalq mahnsında, eləcə də kinofilmlərdə şən, hərəkətli, iti ağıllı, asan ünsiyyət quran adamlar kimi canlandırılır.

Cümə axşamı, 3 aprel 1919-cu il, nömrə 149

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 2 rəcəbül-mürəccəb sənə 1337. 3 nisan 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

ELAN

1919 sənəsi aprel ayının 3-ündə pəncşənbə [cümə axşamı] günü gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan edilir.

BALIQ

Balıq Ticarət Cəmiyyəti “Bank” bununla Bakı və dairəsi əhalisinə elan edir ki, cəmiyyət tərəfindən balıq satan dükanlara tazə Bank balığı satılmaqdan ötrü girvənkəsi aşağıdakı qiymət üzrə təqsim olunub [paylanıb]:

Sevryuqa [uzunburun] – 5 rublə, osyotr [nərə balığı] təzə – 5 rublə 25 qəpik, sazan [çəki balığı] – 2 rublə, boçka ikrası [çəlləkdə kürü] – 50 rublə, meşok ikrası [torbada kürü] – 55 rublə, bankada 1 girvənkəlik – 45 rublə, ikra zernisti [dənəvər kürü] – 40 rublə.

Aşağıdakı dükanlarda:

- 1) A. N. Saruxanov – Sisyanovski küçə, Lalayevin evində;
- 2) L. M. Qriqoryans – Telefonni küçə, Səfərəliyevin pasajında;

3) Arsen Babayev – Sisyanovski küçə, Krasilnikovun evində;

4) S. Avakimov – Stanislavski və Bala-xanski küçələrin küncündə, nömrə 63;

5) Artyom Babayev – Sisyanovski küçə, Krasilnikovun evində;

6) S. K. Mnasakanov – Telefonni küçədə, Səfərəliyevin pasajında;

7) D. İ. Arutyunov – Sisyanovski küçə, Lalayevin evində;

8) N. Hacıyev – Çelyayevski küçə, Aleksandro-Nevski pasaj;

9) Y. Y. Yeqiazarov – Kolyubakinski və Sisyanovski küçələrin küncündə;

10) Y. Kasparov – Telefonni küçə, Voskanovun evində, nömrə 3.

11) A. Kasparov – Naberejni balıqçı dükanları, sklad [anbar] nömrə 2;

12) M. Hacıyev – Çelyayevski küçə, Aleksandro-Nevski pasaj.

Bundan əlavə, “Bank” cəmiyyəti skladında, Naberejni balıq satan dükanlar cərgəsində (sklad nömrə 5) dəxi satılacaqdır.

Sevryuqa və osyotr bir dənədən az, 2 dənədən artıq satılmayacaq.

ZAQATALA MƏSƏLƏSİ

Zaqatala məsələsi getdikcə ciddiyyət kəsb etdiyindən [ciddiləşdiyindən], hökumətimiz tərəfindən böyük və xüsusi bir diqqət cəlbinə lüzum hiss edilir.

Azərbaycanın ayrılmaz bir cüzü hesab olunan bu ölkəyə qonşumuz Gürcüstan çoxdan bəridir ki, tamah gözünü dikib, bu yerlərdən istifadə etmək arzusu ilə bir taqım məxfi və ələni [gizli və açıq] hərəkətlər icrasından heç də çəkinməyir. Bir neçə vaxt bundan irəli “Qruziya” qəzetəsinin bu ölkəni mənimsəmək qəsdini yazmış olduğu məqalələri oxucularımızın xatirində olsa gərəkdir ki, həman qəzetənin bu rəftarı “Azərbaycan” qəzetələrini mübahisəyə girişməyə məcbur etdi. İndi də Zaqatala məbusu Kiçikxanov cənablarının teleqraflarından anlaşıldığı üzrə, gürcü əsgəri məmurları Zaqatala daxilinə girib də Gürcüstan mənfətinə olmaq üzrə bəzi-bəzi təbliğat və təşviqatda bulunub, Zaqatala əhalisini iğfal etməkdəirlər [yoldan çıxarmaqdadırlar].

Bu vəqə [hadisə] iki həqiqəti isbat edən bir keyfiyyətdir. Bu həqiqətlərin ikisi də mövcubi-təəssüf [təəssüfə layiq] olub, ikisinə acınmamaq olmaz. Bu əsəfamız [təəssüflü] həqiqətlərin biri budur ki, gürcü qonşularımız Zaqatalaya qarşı təərrüzkarənə [təcavüzkar] hərəkətlərinə davam etməkdəirlər. İkinci həqiqət dəxi budur ki, Azərbaycan Hökumətinin Zaqatala ölkəsindəki idarəsi olduqca zəif və boş bir haldadır. Böylə hal ki, gürcü məmurlarının oralarda təbliğat və təşviqat hiyləsi ilə yapılan hərəkətlərinə mane olacaq qədər qüvvət və müqaviməti yoxdur. Ona görə, əgər Zaqatala idarəmiz

böylə zəif bir halda qalarsa, gürcü qonşularımız təbii bundan istifadə edib də bilaxirə [axırda] qolaylıqla öz arzularına müvəffəq olurlar.

Gürcüləri Zaqatalaya tərəf həvəsləndirən və tamahlarını artıran nədir?

Gürcülər Gürcüstanın Zaqatala ilə mərbutiyyətini [bağlılığını] tarixi dəlillərlə isbata çalışırlar. Bizcə iş tarix üstündə deyildir. Təbii sərvətlərə malik olan Zaqatala ölkəsi, Gürcüstan üçün bir növ zəxirə [taxıl] və ərzaq anbarıdır. Yavanlıq taxıl, ipək, tütün və meyvəcatı ilə məşhur olan Zaqatala, Gürcüstan böyük əndazədə ərzaq buraxmaqla, gürcü qonşularımızı bu yerlərə cəlb edir.

Böylə olan surətdə madam ki, bu ölkə ərzaq və zəxirə mənbəyidir və bir surətdə ki, buranın əhalisi biz azəri türkləri ilə din və milliyətcə qardaş və həmcinsdirlər və bir halda ki, biz də və Zaqatala əhalisi də buraları Azərbaycan torpağının cüz'i-layənfəki [ayrılmaz parçası] ədd [hesab] etməkdəirlər, onda bizim borcumuz budur ki, Zaqatala ölkəsini bir tərəfdən gürcü təərrüzlərindən [hücumlarından] qorumaq və digər tərəfdən, Azərbaycan mərkəzinə o qədər mərbut etmək [bağlamaq] ki, bu ölkə məmləkətimizin hər bir surətdə təbii olaraq layənfək [ayrılmaz] bir cüzü mahiyyətini haiz olsun [daşısın].

Bunun üzrə, əvvəla gürcü qonşularımızın Zaqatalaya aid “aqrəssif” denilən təərrüzkarənə hərəkətinə bir xitam vermək üçün ciddi tədabir ittixazına [tədbirlər görməyə] girişməli. İkinci olaraq, Zaqatala idarəsi işini lüzumu dərəcəsinə möhkəmlətməlidir.

Hökumətimizin Zaqatalaya yeni qu-

bernator göndərdiyi məlumumuzdur. Lakin bu iş, zənnimizcə, bu növ ilə möhkəm ola bilər ki, Zaqatala ölkəsi dəxi Qarabağ kimi xüsusi bir general-qubernator təhti-idarəsinə [idarəsi altına] verilib, məhəlli [yerli] islahata dair, hər bir məsələnin həlli general-qubernatorun yədi-ixtiyarında [əlinə] olsun. General-qubernator və onun əli altında olan ümum polis məmurları, bəzi-bəzi məhəlli şəraitə görə hələlik müvəqqəti olaraq yerli əhalidən deyil, başqa yerin adamlarından təyin edilsin. General-qubernatorun birinci vəzifəsi ölkənin hər bir cəhətdən əmnü-asayişinə [əmin-amanlıq və asayişinə] var qüvvətilə çalışmaq olmalıdır. Öylə olarsa, Zaqatala əhalisi quldur, qaçaq, əyri, oğrular və sərbəst gəzən qatillərdən bugünkü kimi şikayət etməyə daha səbəb görməz. Can və mallarının hökumət tərəfindən kamali-diqqət və ciddiyyətlə qorunduğunu müşahidə edənlərin, təbii ki, qəlblərində hökumətə qarşı etibar və etimad əmələ gələr ki, bu da əhalini mərkəzə mərbut edər və sağa-sola göz dikmək və “o yaxşıdır, bu yaxşıdır” demək məcburiyyəti aradan götürülər. Bədəhu [sonra] əmin-amanlıq və asayiş təmin edilməkdə olan əhalinin məişət və güzəranına göz yetirməlidir ki, mümkün olduqca mürəffəhülhal [rifah halında] dolanmağa imkanları olsun. Zaqatala təbii sərvətlərə malik olduğuna görə, bu xüsusda hökumət çox iş görə bilər. Böylə iş ki, ondan həmi yerli əhali, həmi Azərbaycanın sair yerləri və həm də hökumət xəzinəsi bir çox mənfəət görər.

Zaqatalada əmələ gələn şeylərin başlıcaları bunlardır: taxıl, arpa, buğda və peyğəmbəri-qardalı, düyü, ot, meyvəcat

– hər növ və ən əlasi (firəng cinsindən); ipək, yun və bunlardan toxunan şeylər; tütün və tənəkə; heyvanat: mal-qara, at, quş, yumurta; yavanlıq: yağ, penir və sairə. Zaqatala əhalisi, bu məhsulatin ehtiyacati-beytiyyə [ev ehtiyacı] sərfinə lazım olan qədərindən yerdə qalan fəzləsini Gürcüstan ilə Dağıstana satmağa adət etdiklərindən, aralarında bu iki ölkə ilə iqtisadi əlaqə və mərbutiyyət [bağlılıq] hasil edilmişdir. Deməli, bu fəzlə məhsulatin alıcısı hökumət özü olarsa, o halda maddi mənfəətdən başqa, siyasi mənfəət dəxi əmələ gəlib, iqtisad cəhətcə biganələrlə [yadlarla] əlaqəyə ehtiyac qalmaz.

Zaqatala əhalisinin iqtisad və ticarət işlərinə, baxşus [xüsusilə] bu halda tezliklə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır ki, bu ölkədən hasil olan satılıq mal öz əlimizə keçməklə, əvvəla yerli əhalinin ticarəti və iqtisadi əmləri [işləri] müşkülata düşər olmasın və saniyə [ikinci olaraq] biganələr istifadəsinə məhəl [yer; imkan] qalmayıb, hər bir əlaqə hökumət mərkəzinə tərəf dönsün. Və bir də Zaqataladan hasil edilən şeylərin hamısına Azərbaycan əhalisinin ehtiyacı vardır. Öylə olduğu surətdə, məsələn, nədən ötrü Zaqatala tütün və tənəkə[si]nin müştərisi gürcü olsun ki, sonra biz də həman tütünü ikinci əldən almaq üzrə gürcülərdən əlaqə? Həmçinin ipək, meyvəcat və sairə.

Əlqərəz, Zaqatala ölkəsinə xüsusi bir diqqət yetirib həmcins və həmdinlərimizlə məskun olan bu zəngin ölkəni özümüzmə mümkün dərəcədə sıxı olaraq mərbut etmək lazımdır. Vəilla [yoxsa], buranın nə idarə işinə və nə iqtisadi məsələlərinə qulaq asmayıb da, işi zaqatalalılardan yalnız bir hissiyyət və təəssübü iqtizaatına

[zərurətlərinə] həvalə edərsək, məişət və güzəran tələbatı həman iqtizaata qalib gəlib, nəticədə qeyri-məmul [arzu edil-məyən] hadisələr zühuru qarşısında qalaraq ki, töhməti də bizə aid olar.

Hacıbəyli Üzeyir

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

(keçən nömrələrdən mabəd)

Şəfi bəy [Rüstəmbəyli] - Rusiya qanunu ilə vergilər qoyularkən bir ümumi idarə yox idi ki, şikayətlər o idarəyə edilsinlər. Bir növ şikayətlər var idi, onlara sud [məhkəmə] baxırdı. Bir növü də var idi, polis administrasiya baxırdı. Padşahlığa aid böyük şikayətlər yenə layihə tərzində əvvəlincidən mümtaz [seçilmiş; imtiyazlı] və mütəşəkkil heyətə həvalə olunardı. Bu üç idarə təşkilatlarının başında müdir olardı. Üçüncü heyət, vilayət naçalnik və qeyri qubernski idarələr əzaları [digər quberniya idarələri üzvləri] işlərinə baxardı. Harada ki, axırıncı şikayətlərə baxılırdı, işdə bu idarə olmadığına görə Maliyyə naziri təklif edir ki, öz nəzdində öylə bir idarə təşkil etsin ki, onun şurası olsun, bu şurada dövləti şikayətlərə baxılsın. Bu işi özü yalnız ixtiyarına götürməyir, gərək vergiçilər də bu məclisə iştirak etsinlər, məhkəmə üzvləri də. Adi məsələlər müzakirəyə qoyulduqda dəftərxana müdiri və maliyyə şurasının üzvləri də dəvət olunsun. Bu ali məhəlli idarəyə vergiçilərdən beş adam gəlməlidir.

Bunlardan ikisi Gəncə və Bakı şəhər idarələrindən, bir nəfər Sovet Syezddən və biri də Ticarət və Sənaye İttifaqı idarəsindən, bir də Birja Komitəsindən. Deməli beş üzv də bu surətlə daxil olacaqdır. Yeni təşkil ediləcək idarə haqqında Maliyyə naziri Parlamana böylə bir layihəyi-qanuniyyə [qanun layihəsi] təklif edir. *(Oxuyur)* Bu layihə Ləvayehi-qanuniyyə [Qanun layihələri] komitəsində baxılıb bu surətlə təshih edildi: indiyə qədər böylə idarə yox idi, şimdiki isə açılıb sözü gərək əlavə edilsin və bir də bu idarə rəisi əvəzinə üzvü yazılsın. İşdə bu iki təshih Ləvayehi-qanuniyyə [Qanun layihələri] komitəsi təklif və layihənin qəbulunu xahiş edir.

Heybətqulu [Məhəmmədbəyov] (İttihad) - Qanun layihəsində denilir ki, məclisə iştirak edəcək tacirlər ittifaqından, fəqət yalnız Bakı Tacirlər İttifaqından yazılıbdır. Azərbaycanın qeyri şəhərlərində bu ittifaq yoxmudur? Əlbət var. Onun üçün bu düz gəlməyir. Yalnız Bakı Tacirlər İttifaqından gələcək nümayəndə öz mühiti ticarətindən xəbərdardır. O, öz mühiti müdafiə edə bilər. Özgə yerlərin ticarətindən xəbərdar olmadığı üçün onların haqqını müdafiə edə bilməz. Məsələn, Şəkiddə alış-veriş başqadır. İpək və sairə alış-verişi vardır. Bakıda olan şeylər orada yoxdur. İşdə, böyləliklə qanun layihəsi düz gəlmir. Ola bilər Gəncədə, Salyanda komitet olsun.

Aslan bəy Qardaşov - Qanun layihəsindən görünür o beş adam ki, şuraya daxil olacaqdır, gərək intixab tərifi [seçki yolu] ilə olsun. Bakıdan və Gəncədən bu üzvlər ümumiyyətlə seçilir vergi vericilər tərəfindən, fəqət bunlar yalnız Bakıda və Gəncədə olmayıb, Azərbaycanın hər tər-

rəfində, Qarabağ və sair yerlərində çox olduğuna görə, onların mənafeini bu layihə ilə itiririk. İzahnamədən görünür ki, hər zemstvoya [yerli özünüidarə qurumuna] oxşayan bir təşkilatdan nümayəndə olacaqmış, amma hal-hazırda böylə idarə yalnız Bakıda və Gəncədə mövcud olmayıb, Zaqatala, Nuxa və qeyri şəhərlərdə zemstvo idarələrinə oxşar şəhər idarələri mövcuddur. Bu adamlar, o idarələr vasitəsilə seçilərək daxil ola bilərlər. Əks halda digər mühitlərdən vergi verənlər tərəfindən adam olmamalıq – haqlarına təcavüz deməkdir.

[Heybətqulu] Məhəmmədbəyov (İttihad) - Keçən natiq buyurdu ki, guya göstərilən təshih keçən layihələrdən ötürü idi...

Sədr (*dayandırır*) - Xeyr, xeyr elə demədi. Ali dairələrdən əlavə alçaq dairələr də var.

[Heybətqulu] Məhəmmədbəyov (*davam edir*) - Bu idarə hər bir yerin özündə olacaq. Hərgah Maliyyə naziri bu idarəyə filan təşkilatdan, filan yerdən nümayəndə seçiləcək desəydi, mən təxsisat [pul ayrılmasını] təklif etməzdim. Vəhalonki [halbuki] burada deyilir: Bu idarə seçiləcək Bakı Tacirləri İttifaqından və Bakı Birja Komitəsindən. Onda yazılmalı idi ki, Maliyyə naziri qəbul ya təyin edir Bakı Tacirlər İttifaqından və Bakı Birjasından. Seçki sözü olan yerdə cəmi əhalini nəzərə almaq lazım gəlir. Mən bunu deyirdim.

Qardaşov (Əhrar) - Mən tamamilə qabaqki sözümlü geri götürüb Malxazyanın dediyinə şərik oluram. Lakin bununla belə bunu deyirəm ki, bu vaxta kimi Qafqaziyada Sudebni Palata [Məhkəmə Palatası] Tiflisdə olduğu üçün işlər Tiflisdə

aparılırdı. Bizim Azərbaycanda Sudebni Palata yox idi. İndi açıldığına görə bu işlər ona vaguzar olunmalıdır [tapşırılmalıdır].

Rüstəmbəyli - Əlbəttə, əgər zemstvo olsaydı, iştirak edərdi. Yəni ayrı təşkilat olsaydı, o da iştirak edə bilərdi. Lakin bunlar yoxdur. Burada məsələlər qanun üzrə baxılacaq və nümayəndələrin bir o qədər də köməyi olmayacaqdır. Ona görə yalnız Bakıdan və Gəncədən 5 üzv götürülmüşdür. Bir də, özgə yerlərdən gəlmək çətindir. Komissiya Zaqataladan və qeyri yerlərdən də üzv gəlməsinə əsasən etiraz etmir.

Sədr - Səsə qoyuram. Hər kəs layihəyi-qanuniyyəni komissiyonun təshih ilə bərabər qəbul edirsə, əlini qaldırsın. *(Əllər qalxır)* Sayın! Rica edirəm əlinizi salmayasınız. Neçə oldu? Lehinə - 33, əleyhinə kimdir? Əleyhinə səs verilmədi. Kim səs verməyib? Səs verməyən - 10. Deməli, layihəyi-qanuniyyə qəbul olunur. Növbədəki, posta və teleqraf qanunnaməsinin 131 və digər maddələrinin ləğvi xüsusunda layihəyi-qanuniyyədir. Məruzəçi Camalbəyov və Malxazyan.

Camalbəyov - Möhtərəm üzvlər! Necə ki məlumunuzdur, posta-teleqraf və bunun stasyonlarının [stansiyalarının] idarə olunması və bunların nəzarəti hamısı Vəziri-daxiliyyəyə [Daxili işlər nazirinə] mühəvvəl [tapşırılmış] idi. Bu qanun Rusiyada böylə idi. Ondan da bizə qalib, biz də bu qanunla gedirik. Zamanı ki, Azərbaycanda Posta vəziri var, əlbəttə ki, posta-teleqrafa məxsus olan işlər onu idarə etmək nöqtəyi-nəzərilə Posta-Teleqraf vəzirinə tapşırılmalıdır. Bunun üçün də Posta-Teleqraf vəziri bu işləri Vəziri-daxiliyyəyə

liyyəyə mühəvvəl edən bir neçə köhnə qanunların dəyişilməsini və yerinə əlahiddə [başqa] qanunlar gəlməsini rica edir.

Qanunverici komisiya bu işi Malxaz-yana həvalə etmişdi. Və keçən günlərdə komisiya öz iclasında Malxazyanın izahatına baxıb bir səsle Posta-Teleqraf vəziri tərəfindən olunan xahişi qəbul etdi ki, bütün posta-teleqraf işi, stasyonların nəzarəti və maliyyə cəhəti Posta-Teleqraf vəzirlərinin ixtiyarına keçsin. Necə ki, qubernator Daxiliyyə nazirlərinin agentliyi hesab olunur və bütün quberniyaya nəzarət edir, stasyonların da maddi cəhətdən salamat qalıb gözəl surətdə yaşaması [na] nəzarət nöqtəyi-nəzərində [n] qubernator kimi stasyonlara gərək nəzarət etsin. Lakin işlərinə qarışmasın. Bu nöqtəyi-nəzərlə 131, 134, 137, 138, 153 və 155-ci fəsilərin büsbütün dəyişilməsi qəti surətdə təklif olunur. 131 və 138-ci maddələr ki qubernatora ixtiyar vermişdi stasyonları icarəyə versin, bu gərək bu surətlə dəyişilsin ki, Vəziri-daxiliyyə ixtiyarından çıxıb Posta-Teleqraf vəzirlərinin ixtiyarına keçsin. Çünki Daxiliyyə nazirlərinin Posta-Teleqraf nazirlərinə qarışmasına lüzum yoxdur. Böylə olmasa, heç Posta-Teleqraf Nəzarəti təşkili lazım gəlməzdi. Bu nöqtəyi-nəzərdən komisiya əsas üzvlərinə Posta-Teleqraf nazirlərinin rəyində şərik olub, 131-ci maddənin dəyişilməsini təhti-qərara aldı. Bu işlər Posta-Teleqraf vəzirlərinə aid olduğuna görə, Posta-Teleqraf vəzirlərinin ixtiyarı olsun ki, Vəziri-daxiliyyə əli ilə təşkil olunmuş stasyon idarələrinə özünə tabe olan idarələrdən adamlar keçirsin. Qubernatorun ixtiyarında bir şey qalır ki, o da teleqrafın

gözəl surətdə yaşamasını və işin qanun üzvlərlə olub-olmamasını Daxiliyyə nazirlərinə vasitəsilə Posta-Teleqraf nazirlərinə yazar. Çünki quberniyada hər bir cəhətdən nəzarət onun öhdəsindədir. Bu cəhətə Qanunverici komisiya bu barədə öz fikir və əqidəsini göstərərək təklif edir ki, Posta-Teleqraf nazirlərinin layihəsini qəbul edəsiniz.

Qardaşov Aslan bəy - Bu qanun layihəsinin qəbulu lazımdır. Azərbaycan Cümhuriyyəti daxilində teleqraf işləri bu tərzdə olmalıdır. Biz Posta və Teleqraf nazirlərdən xahiş edirik ki, türk dilində teleqraf yazıldığı kimi, türk hərfləri ilə də göndərilməsinə təşəbbüs edəsiniz.

Səfikürdlü (Post-Teleqraf naziri) - Möhtərəm məbusların buyurduqları mətləb əlbəttə həll olunur. Mən əmr vermişəm türk dilində teleqraflar postaxanaya verilsin və postaxanada məmurlar qəbul etsinlər. Həman türkçə olan teleqraflar türkçə hürufu [hərfləri] ilə olmasa da, rus hürufatı [hərfləri] ilə yazıb versinlər. Mən təvəqqe edərdim ki, bundan sonra ancaq türkçə yazıb verəsiniz. Hərgah qəbul etməsələr, rica edirəm telefonla xəbər verəsiniz. Milliləşdirmək məsələsinə mən daha yaxın oluram. Ələlxüsus, məmləkətimizin əksər camaatı fəhlə, kəndli və zəhmətkeşlər olduğuna görə, bunların lisanları da türkçədir. Mən nəzarətə [nazirliyə] gəldiyim andan bu xüsusları islahə çalışıram.

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] - Mən istərdim söyləyim ki, hər nə qədər [türkçə] teleqraf verilməsi haqqında əmr verilmişsə də burada məsələnin iki cəhəti vardır: birisi rus hərfləri ilə yazılmış türkçə sözlər. Əgər bu surətlə əmr verilmişsə, bu da məqsədi tamamilə həll et-

məz. Rusca bilməyən adam yenə müşkülət çəkər. Çünki türkçə bu sözlər rusca yazılmışdır. Öylə etməli ki, bu məsələnin həlli üçün postaxanada xüsusi məmurlar olsun, rus hürufatı ilə yazılan türkçə teleqrafları həman orada türkçə yazıb sahibinə versinlər və türkçə yazılmış teleqrafı da qəbul edərək müamələyə qoyunlar. Bu xüsusda tədbir yoxsa və mümkün isə Posta və Teleqraf naziri əmr versin. Zira, rus hərfləri ilə türkçə teleqraf vermək camaatın ehtiyacını zail etməz [aradan qaldırmaz].

Aslan bəy Səfikürdlü - Camaatın əksəri rusca bilməyir. Bunun üçün əmr etdim türkçə teleqraflar qəbul olunsun. Məhəmməd Əmin əfəndi buyurdular ki, türkçə teleqraflar qəbul edilsin, teleqrafistlər türkçə bilsinlər və məmur da, qulluqçu da türkçə oxuyan olsun. Mən yenə deyirəm, teleqraf türk dilində yazılacaq və tel ilə verildə türkçə oxunacaq. Böylə olanda məsələ aydın olur.

Sədr - Daha söz istəyən yoxmu? Yoxsa, mən səsə qoyuram. Hər kim komisiyanın qərarı üzvlərinə layihəni qəbul etmək tərəfdarısı, əlini qaldırsın. (*Əllər qalxır*) Layihə əksəriyyətlə qəbul edilir.

Sosialistlər fraksiyonu rəisi Ağamalov cənablarının bir sorğusu vardır. (*Əhməd bəy [Pepinov] oxuyur.*)

"Bakı əməllərinə fevralın ikinci nisfinin [yarısının] məvacibi verilmədiyindən, bir çox dairələrdə əməllər tətillə etmişlərdir. Əməllə konfransında ingilis komandanlığının nümayəndəsi mister Valton bu xüsusda edilən suala cavab vermişdir ki, əməllərə məvacib verilməməsinə səbəb Azərbaycan Hökumətinin vaxtilə banka para yetirmədiyidir. Biz hökumət-

dən sual edirik ki, bu pullar nəradədir?"

Səslər - Tərcümə ediniz.

Sədr - Qəbul etdiyiniz nakaza [təlimatnaməyə] görə sual axırda irad olunur. Bu sual münasibətilə izahat verməkdə sualı imza edən şəxs burada yoxdur. Hər nə qədər axtardım və hətta telefon etdirdim, yenə bulmadım. Əgər müsaidə versəniz, Sosialistlər fraksiyasından digər bir əza [üzv] bu xüsusda izahat versin.

Şəfi bəy [Rüstəmbəyli] (*yerindən*) - Sorğu sahibi özü gərək vəkil edəsin.

Əhməd bəy [Pepinov] - Doğrudur, nakaza görə Ağamalov özü izahat verməlidir. Nakaz bu gün qəbul olunmuşdur. Fəqət, burası var ki, bu məsələ də təxirə salınsa əhəmiyyəti itər. Mən təklif edirəm ki, sual barəsində izahat vermək bizim fraksiya üzvlərindən birisinə vəgüzar edilsin [tapşırılsın].

Sədr - Bu təklif əleyhinə kim danışmaq istəyir? Səsə qoyuram. Hər kəs sorğunu yazandan başqasının danışması tərəfdarı isə əlini qaldırsın. Sayın, neçədir? Lehinə 11, əleyhinə 2, səs verməyən 10.

Səslər - Korum yoxdur, yox.

Sədr - Ola bilməz. Korum vardır, 42 üzv var. Deməli, müsaidə verilir.

Əhməd Cövdət [Pepinov] - Əfəndilər! Məlumdur ki, hər bir hökumətin can damarı maliyyə işləridir və puldur. Buna görə öz hökumətimizin maliyyə işlərinin, mədaxil və məxaricimizin nə halda olmasını bilmək bizim üçün maraqlıdır. Əgər bunu bilməzsək, maliyyə işlərimiz başqası əlinə düşərsə, canla-başla müdafiə edəcəyimizi iddia etdiyimiz istiqlalilik də puç olar. Bütün zəhmətlərimizdən də bir şey olmaz. Məlumunuzdur ki, neft sa-

tılmayıb qaldığından, hökumət nefti girov götürüb fəhlələrə məvacib verməkdən ötrü neft mədəncilərinə para buraxılmasını təhti-qərara almışdı. Lakin bu pullar fəhlələrə ingilis komandanlığı əli ilə verildiyindən öylə bilirdilər ki, bu pulları ingilislər özləri verir, Azərbaycan Hökumətinin xəbəri yoxdur. Deməli, həqiqətdə pulu Azərbaycan Hökuməti verdiyi halda, rəsmən ingilis komandanlığı vasitəsilə verilir. On gün bundan əqdəm [qabaq] ingilis komandanlığı elan etdi ki, pul ayın 12-də veriləcəkdir. 12-sində isə dedilər ki, pul yoxdur. Çünki Azərbaycan Hökuməti bon çap etməyir. Və Azərbaycan Hökuməti ilə ingilis komandanlığı arasında bank məsələsi kimi ixtilafli məsələlər vardır. Bu məsələ iki-üç gün böylə keçdi. Fəhlələr isə bunu başqa cürə başa düşdülər. Araya bir tətill məsələsi də çıxdı. Fəhlələr ingilis komandanlığına protesto olmaq üzrə tətill etmək istəyirdilər. İngilislər də ayın 12-sində gözlənilən tətill pozmaq üçün pulu təxirə salırdılar. Lakin ayın 12-si gəldi, əməllər tətill elan etmədilər. İş də aşkara çıxdı. Fəhlə konfransında ingilis nümayəndəsi mister Valton dedi ki, tabel hazırdır. Ancaq bon hazır olmadığından Azərbaycan Hökuməti pul verilməsini təxirə salmışdır. Fəhlələr Azərbaycan Hökumətindən şübhələnib, fikirlərinə belə gəlir ki, bunu hökumət edir. Zənnimizcə bu böylə deyildir. Məsai [əmək] naziri öz elannaməsində göstərdiyi kimi bu işlər Azərbaycan Hökumətinə məlum deyilmiş və bu vaxta kimi Məsai Nəzarətinə, “tabel hazırdır, pul verin” deyər heç kəs müraciət etməmişdir. Hamısı ingilis komandanlığına müraciət edirdi. Çünki pulu Məsai naziri

deyil, ingilis komandanlığı verirdi. Məlum olduğu üzrə, bu məsələ hökumət dairəsində də müzakirə olunurdu. Bu barədə həтта qəzetələr də yazırdılar ki, guya bazar günü Azərbaycan Parlamanının fəvqəladə iclası olacaqdır və bu iclasda hökumət maliyyə işləri haqqında məruzədə bulunacaqdır. Lakin bu düz çıxmadı, hökumət bəyanat vermədi. Biz camaat nümayəndələri olduğumuz üçün bu məsələdən göz örtüb keçə bilmərik. O adamlar ki, deyirlər hökuməti tənqid etmək bu halda zərərdir, onlar səhv edirlər. Məlumunuz olduğuna görə, hökumətin 150-160 milyon hazır pulu vardır. Ancaq fəhlələrə mizd verilmək üçün 16 milyon tapılır. İngilislər buraya gələndə rus bankını açdılar. Tomson dedi ki, banka qoyulan pulları təmin edirəm və ingilis hökuməti buna cavabdehdir. İndi bilmək istərik ki, Azərbaycan Hökumətinin bu 160 milyonu haradadır? Bu pullar banka verilmişmidir? Bu pul millətidir. Nəğd məbləğ nasıl təqsim olundu [necə bölündü]? Əgər ingilis komandanlığı daxili işlərimizə qarışmırsa, əgər bizi soymaq istəmirsə, niyə bu məsələ belə olsun? Fəhlələr qarşısında ingilis komandanlığı boyun əyərəkən, nə üçün həman fəhlələr Azərbaycan hökuməti əleyhinə qalxınsınlar? Tətill komitəsində mən söylədim ki, Məsai nazirinin bundan xəbəri yoxdur. Fəhlələr dedilər ki, yalan deyirlər. Hökumətdirlər, necə ola bilər ki, onların xəbəri olmasın? Məsai naziri dedi ki, ancaq neçə gün bundan qabaq ona deyiblər ki, fəhlələr acdırlar, pulları verilmir. Fəhlələrin içərisində olan fikir budur ki, Azərbaycan Hökuməti pulu qəsdən vermir. Valtonun sözündən də bu çıxır. Hökumə-

tin əsasını təşkil edən fəhlələr ac qalırlar: qalxıb ikrah [nifrət] edirlər. Buna qarşı əlbəttə, biz göz qapaya bilmərik. Ona görə hökumət gəlsin bizə cavab versin görək maliyyə işlərimiz nə haldadır və pulumuz nəyəyə sərf olunur? *(Soldan alqış)*

Sədr - Söz hökumət əzasından Aslan bəy Səfikürdlünündür.

Səfikürdlü - Məlumunuzdur ki, müddəllərimiz [iddiaçılarımız, ittihamçılarımız; prokurorlarımız] gəldikcə artır və o nöqsanlar ki, bizim yoxumuzdur, onları da bizim boynumuza yıxırlar. O cümlədən də bu məsələni. Doğrudan da fəhlələrə fevral və mart məvacibləri verilməyibdir. Bu məvaciblər gərək martın 10-da verilydi. Bilirsiniz ki, məvacib alanların məvacibləri bir neçə gün də olsa təxirə düşəndə nə qədər əziyyət çəkirlər və narazı olurlar. Fəhlələr deyirlər ki, əziyyət çəkirik, məvacibimiz vaxtında çatmır. Böylə olan surətdə fəhlələrin haqları var ki, tətill etsinlər. İş buradadır ki, məvaciblərin təxirə salınmasını fəhlələr bizdən görüb narazı olurlar. Mitinqdə və başqa yerdə də deyirlər. Nəinki fəhlələr, həтта "İskra" qəzetəsində də oxudunuz ki, ingilis nümayəndəsi mister Valton fəhlə konfransında "Fəhlələrə nə üçün pul verilmir?" - deyər soru[şu]larkən demişdir ki, Rusiyanın əski bankı var, Azərbaycan Hökuməti ilə ingilis komandanlığı arasında həmin bank məsələsi ixtilafli olduğundan və bankın kimə çatacağı məlum olmadığından pul verilməsi təxirə salınmışdır.

Mən burada hökumət tərəfindən və öz tərəfimdən qəti surətdə elam edirəm [bildirirəm] ki, bu məsələ düz deyil. İki ay bundan qabaq ki, zabastovka olmuşdu, o vaxt zavodçular dedilər ki, fəhlələrə veril-

mək üçün 45-50 milyon para lazımdır. Neftimiz var. Bu vaxta qədər bizim neftimiz Rusiyaya gedirdi. İndi pul olmadığından getmir. Ona görə də biz fəhlələrə pul verə bilməyəcəyik. Hökumət qət etdi ki, neft rəhni ilə zavodçulara pul buraxsın. Fevral ayında xaricdən bizim para məsələsinə müdaxilə olduğuna görə fəhlələrə pul verilmədi. Nə fəhlələrdən, nə də ingilis komandanlığından bizə məlumat verilməmişdir ki, fəhlələrə pul vermək lazımdır. Ancaq Valtonun sözü qəzetədə yazıldıqdan sonra mən bildim ki, fəhlələrə pul verilmir və təqsiri bizim üzərimizə yıxırlar. Hökumət bu əhvalatdan xəbərdar olduğdan sonra dedi ki, başqa xəzinədən də olsa, üç günün ərzində pul tapıb fəhlələrə verməlidir. Başqa yerdən tapılmasının səbəbi nədirsə, orasını söyləməyin yeri deyil. İndi pul hazırdır, sabah, ayın 18-də verəcəklər. Lakin bir neçə yerlərdə tətill olubdur. Bu barədə fəhlələrin tətill də haqları var idi. Çünki deyirlər vaxtında pul verilməyib, acıq. Ümid var ki, pul verildəndən sonra tətill qurtarar. Bizdə və hökumətdə təqsir yoxdur. Əsil təqsirin kimdə olduğunu özünüz təyin ediniz. Ümid var ki, belə məsələləri Parlaman əzaları aydınlaşdırsınlar. Bu barədə hökumət də qəti tədbirlər görməyə başlamışdır. Çünki görürük ki, hüququmuzu tapdalayırlar. Bu üç-dörd ayın ərzində çox güzəştə gedirdik. Biz kimsənin başına çaxmaq istəməyirdik. İndi aydın oldu ki, iş razılıqla yerimir. Ona görə, hökumət ciddi hərəkətə başlamışdır. Bundan sonra saf, qırmızı və haqq sözümüzü müdafiə edəcəyik. *(Alqış)* İndi necə ki, bilirəm maliyyə işimiz yaxşılaşıb, hərgah Maliyyə naziri burada olsaydı si-

zə məlumat verərdi. Hökumətdə müzakirə olunarkən mən eşitdim ki, maliyyə işlərimiz düzəlməkdədir. Bu qərarla tətillər də rəf olar [aradan qaldırılır].

Sədr - Hərgah sual müəllifi hökumətin bəyannaməsinə qane olursa, sual növbədən götürülə bilər.

Əhməd bəy Pepinov - Biz zənn edirik ki, Maliyyə naziri özü bu sorğuya cavab verməlidir.

Sədr - Müəlliflər qane olmayırlar, o halda digər məclisə qalar və istizah [izahat] şəklində hökumət cavab verər.

Və bir də mən o gün səhv eyləyib Şəriyyə komitəsi [Qanunverici komitə] söylədim, halbuki Təshihyyə [Redaksiya] komitəsidir və bu komisyona Qriqori Tsaxakaya, bitərəflərdən Abuzər bəy Rzayev, "Müsavət"dan Rəsulzadə Məhəmməd Əmin və Mustafa Vəkilov, "Əhrar"dan Mirzə Muxtar Əfəndizadə, sosialistlər ittifaqından Rza bəy Qaraşarov namizəd göstərilir.

Bugünkü məsələlər qurtardığına görə məclisi qapayıram.

Saat 4 tamamda məclis qapanır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Royter ajansından

- Paris – Avropanın [vəziyyəti] xətrəli [təhlükəli] olduğundan, var-qüvvətlə çalışırlar ki, bir həftə müddətində qəti surətdə sülh əhdnaməsi tərtibi qurtarsın. Lloyd Corc, Vilson və Orlando bu xüsusda ciddi surətdə çalışırlar.

- Berlindən xəbər verilir ki, cümə və şənbə günləri Peştədə ciddi atışma olmuşdur. Bir çox ölən və yaralanan vardır.

Ərzaq və cəvahirat mağazaları dağıdılmışdır.

- Vyanadan “Tayms” qəzetəsinə xəbər verilir ki, rəsmi məlumata görə, Müttəfiqlər heyəti Peştə şəhərini tərk etmişdir. İnkilabın birinci günü əcnəbi təbəəsindən olan zabitlərin həpsi tərk-silah edilib, nişanları da qoparılmışdır. Şənbə günü 24 nəfərdən ibarət ingilis və fransız dəstəsi tərk-silah edilmişdir. Hal-hazırda sərhəd qapanmışdır. Ona görə də müxəbirat əskilmişdir.

- Paris – Vilson, Lloyd Corc, Klemanso və Orlando arasında olan müşavirə axşamada davam etmişdir. Müşavirəyə nə katiblər buraxılmışlardır, nə zəbt mühərrirləri [protokol katibləri]. Rəvayətə görə, sülh müahidənaməsi [sazişi] haqqında bir çox işlər görülmüşdür.

- Madrid – Barselonada ümumi tətillər başlanmışdır. O birisi gün şəhər idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi fəvqəladə vəziyyət] altında elan edilmişdir.

- Madrid – Bütün İspaniyada idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə elan edilmişdir.

- Paris – Almaniyə ticarət flotu müqəddəratı barəsində Müttəfiqlər arasında ixtilaf vardır.

- Çin sülh nümayəndəsi bəyan eyləmişdir ki, Çin öz sərhədi dairəsində azadlıq almağı arzu edir. Çin paytaxtı Pekində əcnəbi qoşunlarının olmasından çinlilərin hissiyyəti təhqir olunur.

- Honkonq – Quylində üsyanı yatırmaq istəyən ingilis konsulunu üsyançılar tutub əl-ayağını bağlamışlar və sonra Çin saldatları gəlib konsulu azad etmişlərdir.

Bolşeviklərin hali

Rusiya bolşeviklərinin əhvalından

məlumat verən son teleqraflardan anlaşılır ki, hərçənd Rusiyanın bəzi yerlərində bolşevik hərəkatı artır, amma eyni zamanda bolşeviklər çox yerlərdə məğlub olub, gündən-günə yeni müşkülata məruz qalırlar. Stokholmdan verilən teleqrafda deyilir ki, Don ordusu Krasnovun komandası altında Saratov ilə Volsk şəhərlərini işğal etmişlərdir. Kovnodan [Kaunasdan] yazılır ki, litvalılar bolşevikləri təqib edirlər. Bolşeviklər hərəkatı-hərbiyyənin [hərbi əməliyyatların] dayandırılmasını xahiş etsələr də, rədd cavabını almışlardır. Litvalılar Vilnoya [Vilnüsə] yaxınlaşırlar. Petroqraddan verilən bolşevik dərmiyolu nazirinin ifadəsindən anlaşılır ki, Rusiyanın dəmiryol işləri ağlar haldadır. Hökumətin ancaq 4500 işə yarar paravozu vardır.

Bolşevik hərəkatı Cənubi Polşaya və Qərbi Qaliçyaya da keçmək üzrədir. Krakovda şura təşkil edilmişdir. Şura qoşunları Lublinə yaxınlaşırlar.

Gələcək ordunun miqdarı

İngiltərədə nəşr olunan “Ağ kitab”da Hindistan əsgərlərindən başqa gələcəkdə İngiltərədə və qeyri məmləkətlərdə saxlanan əsgərlərin miqdarı 2 milyon yarımdan artıq olmamalıdır. Reyn ordusu bura daxil olmaqla bərabər, bu miqdar 952 minə qədər azalacaqdır. Tərxisi-əsgərdən sonra Fransa, Belçika ordusu 23.600 zabit və 380 min saldatdan ibarət olmalıdır. İtaliyanın ordusu 600 zabit, 10 min saldat olmalıdır. Bolqariyada, Türkiyədə, Qafqaziyada və başqa məmləkətlərdə 4.350 zabit, 75 min əsgər, İngiltərə ordusunda 9.050 zabit və 19.500 saldat olmalıdır. Misirdə və Fələstində ingilis

ordusundan 3.750 zabit ilə, 57.500 əsgər, Hindistanda isə 2.750 zabit, 40 min nəfər saldat olacaqdır. Bundan əlavə, Beynənnəhreyndə və Şimali İranda İngiltərə ordusundan 1.750 zabit, hind ordusundan isə 4.600 zabit ilə 59 min saldat olacaqdır.

QƏZETƏLƏRDƏN

Amerikada inqilab

Nyu-Yorkda bahalığa görə intizamsızlıq olmuşdur. Amerika fəhlələri Rusiyada vəqə olan hadisələrə xeyli maraq edirlər. Amerikanın Rusiya misalı şura cümhuriyyətinə təbdil edilməsi [çevrilməsi] amalının fəhlələr arasında böyük nüfuzu vardır.

Amerikada bolşevizm

Amerika qəzetələri Amerikada bolşevizm artmasından həyəcana gəlmişlərdir. Amerika Məclisi-Əyanında bu münasibətlə oxunan məruzə böyük təsir bağışlamışdır. Bolşevizmlə mübarizə edən komissiya bolşevik müşəvviqləri [təşviqatçıları] əleyhinə şiddətli cəzalar edilməsi layihəsi hazırlamışdır. Bir para məlumata görə, bu layihə Amerika fəhlələri arasında narazılığa bais olmuşdur. Əhval gərginləşmişdir. Xüsusən Buffaloda ki, oraya qoşun göndərilmişdir.

Yevropada inqilab hərəkatı

Alınan məlumata görə, Yevropa məmləkətlərində gün-gündən inqilab hərəkatı [hərəkatları] şiddət etməkdədir. Romaniya, İtaliya, Fransa və qeyri məmləkətlər inqilab ərəfəsindədirlər.

Narazıdırlar

Sülh Konfransının axırncı iclasında Fransa generalı Foş alman vəkillərinə xəbər vermişdir ki, Polşa və Baltik vilayətləri təxliyə edildiyi zaman almanlar bolşeviklər üçün bir çox əsilhə [silah] buraxmışlar ki, bu da sülh şəraitinə əsaslarına bər-əksdir [ziddir]. Bu qərar üzrə həmən vilayətlərdə olan zərərlərin ağır məsuliyyəti almanların ...

Həqiqətdə doğrudur

Bolşeviklər deyirlər ki, hərəgah Müttəfiqlər Almaniyaya misalı öz əsgərləri ilə Baltik vilayətlərini və Ukraynanı işğal etsələr, qorxmaq lazım deyil. Çünki bu hal ilə onlar bir neçə ayda fransız və ingilis əsgərlərini üsyana gətirərdilər. Necə ki, almanlar onlara bu müamilonu yaptılar.

Sazonovun aqlaması

Rusiya bolşeviklərinin Müttəfiqlər tərəfindən etiraf edilmələri [tanınmaları] Sazonova artıq təsir etmişdir. Qəzetələrin yazdığına görə Sazonov demişdir ki, böylə bir təklifin Sülh Konfransından çıxması məni xeyli düşündürür. Mən ona təəssüf edib qəmgin oluram ki, Fransa Hökuməti də bu təklifə şərik olmuşdular. Mən Vilsonun təklifi haqqında olan rəsmi sənədi artıq diqqətlə oxuyub gözəlcəsinə başa düşdüm ki, bu sənəd təhdid və ya ehtiyatdan ibarətdir. Mən bunu bu cümlədən görürəm: *“Müttəfiq dövlətlər hali-hazırda bütün Rusiya hökumətini yıxmaqdan ötrü mübarizə edən dövlətlərin heç birinə hökmfərməli [hökmrənli] etmək niyyətində deyildirlər.”* Bununla aşkar deyilir ki, bizi uğurlayan nəinki bir tək köməksiz rus vətəndaşla-

rını, həmçinin fransızları, ingilisləri və amerikalıları qarət edən adamlar əleyhinə xahiş etdiyimiz köməyi bizə verməyəcəklərdir. Qoy bizə kömək verməkdən imtina etsinlər. Boş söz olmayan tarixi məsuliyyət bu qətnaməni qəbul edənlər öhdəsinə düşəcəkdir.

MÜXTƏLİF XƏBƏRLƏR**Doktor Nərimanov fəvqəladə Qafqaziya komissarı**

“Zemlya i volya” qəzetəsinin məlumatına görə, doktor Nəriman Nərimanov bolşeviklər tərəfindən Qafqaziyanın komissarlığına təyin edilmişdir. Mumaliev [adı çəkilən şəxs] Qafqazya kəndçilərinə xitabən nəşr etdiyi müraciətnaməsində deyir ki, kəndlilər ancaq Şura Hökumətinə ümid edə bilərlər. Bu hökumətdir ki, ancaq müsəlman kəndçilərini cahangirlərdən [imperialistlərdən], qasiblərdən azad edəcəkdir. (?)

Kolçak əleyhinə üsyan

Bolşevik simsiz teleqrafı martın 27-sində Samaradan xəbər verir ki, ordu ərkənının [qərgahının] aldığı məlumata görə 45 yaşında kişilərin əsgərliyə dəvət edilmələri Kolçak əleyhinə üsyana bais olmuşdur. Kolçak Yekaterinburqa qaçmışdır. Çelyabinskə də saldatlar arasında üsyan qalxmışdır. Əsgəri dəstələr cəbhəyə getməkdən imtina edirlər. Bu üsyan şiddətli bir surətdə yatırılmışdır. Saldatlar aşkara surətdə bolşeviklər tərəfinə keçmək arzusunda olduqlarını izhar edirlər.

DAĞISTAN ƏHVALI

* Çeçen oblastında olan Dağıstan qoşunlarının baş komandanlığının məlumatı-rəsmiyyəsi [rəsmi məlumatı]:

27 mart 1919-cu sənə, 60 nömrəli teleqraf

Dağıstan Hərbiyyə nazirinə

85 nömrəli rəsmi məlumatıma əlavə olaraq bəyan edirəm ki, axşam vaxtı düşmənlər bütün cəbhə boyu püskürdülmuşlərdir. Alxan-Yurt altında düşmənlər dünən və bu gün böyük-böyük tələfat vermişlərdir. Bu dairədə 3 pulemyot, 2 top, 10 furqon güllə və bir çox silah qənimət almışdır.

Açxoy-Martın kəndi dairəsində düşmənlərin təzyiqinə baxmayaraq, biz onlara bu kənd ilə Assinovskaya mövqifi [stansiyası] sərhədini keçməyə imkan vermədik.

Berdikel və Ustar-Qordoy dairəsində düşmənlər bizim təzyiqimizlə Qroznı şəhəri bağları tərəfinə püskürdülmuşlər.

Bizim tələfatımız 50 nəfərdir. Düşmənlər tələfatı isə 600-dən 700-ədəkdir. Alxan-Yurt kəndi dairəsində düşmənlər 500, sair dairələrdə 600 meyit buraxmışlardır. Bizim vəziyyətimiz çox möhkəmdir. Dağlardan kömək gəlmişdir. Müntəzəm qitəatımız [nizamlı birliklərimiz] çox gözəl işləyirlər.

* Dağıstan Hökuməti ilə Könüllü qoşun arasında olan danışıqdan heç bir nəticə hasil olmadı. Üç həftədir ki, Könüllü ordu Dağıstan Cümhuriyyətinə qarşı müharibə açmışdır. Könüllü ordunun bu hərəkətinə qarşı Müttəfiqlər komandanlığına edilən protestolar binəticə [nəticə-

siz] qalmışdır. Könüllü ordu mart ayının 26-da çeçenlərin Ustar-Qordoy, Alxan-Yurt, Kuloriya və altmış verst boyunda olan sair kəndlərinə hücum etmişdir. Könüllülərin bu iqdamatı [təşəbbüsü] dağıstanlıların səbir kasasını daşdırıb, ona görə də hökumət tədaföyi müharibə [müdafiə müharibəsi] elan etməyə məcbur olmuşdur. Azərbaycan Hökuməti nəzdində olan Əlixan Kantemirov rəsmi surətdə xəbər almışdır ki, Dağıstan Hökuməti Könüllülərə qarşı müharibə açmışdır. Bu xüsus Müttəfiq komandanlığına məlum edilmişdir.

* Teymurxanşuradan teleqraf edirlər ki, Dağıstan Parlamanının 31 martda vəqə olan iclasında təzədən Divani-Rəyasət intixabı vəqə olmuşdur [seçkisi baş tutmuşdur]. Sədr müavinliyindən imtina edən Xanməhəmmədov əvəzinə sabiq Maliyyə naziri Cabaqiyev, Aşxatsev əvəzinə katibliyə Dalayev intixab edilmişdir [seçilmişdir]. Azərbaycan siyasi nümayəndəsi Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev birinci dəfə olaraq Parlamanda isbatı-vücut [iştirak] etmişdir. Parlamən Azərbaycan siyasi nümayəndəsini sürəklilə alqışlarla təbrik etmişdir.

**NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]****Ərzaq Nəzarətində**

Ərzaq naziri həzrətlərinə!

Azərbaycan Cümhuriyyəti Məclisi-Məbusanı fəaliyyətə başladığı gündən ləvazim heyəti möhtərəm məbusların və idarə məmurlarının ehtiyacından ötrü

bəzzaz malı [parça, arşınmalılı] dərdəst etmək [əldə etmək] məcburiyyətində qaldı. Bu xüsusda Ticarət və Sənaye Nəzarətindən izinnamə alınıb, fabrikeya müraciət olundu. Fəqət fabrikada uzun bir müddət təxirə uğrayıb ancaq dekabrda 93 parça kətan ala bildik. Xidmətçilər tərəfindən heyətə külli şikayətlər daxil olmaqdadır. Bu haqlı şikayətlərə əlac aramaqdan ötrü Ticarət və Sənaye Nəzarəti ilə dəfəat və kərrat ilə [dəfələrlə, bir çox kərə] irsal-mərsulda bulunmuşsa [məktublaşmışsa, yazılmışsa], ta bəhal [indiyə qədər] bir tədbir olunmamışdır. Məmurların istida və istimdadi [xahiş və yalvarışı] təfrit [ifrat] dərəcəsinə yetmişdir. Buna görə, Ləvazım rəisi təmənni edir ki, bu bərədə ciddi və təcili surətdə lazimeyi-təşəbbüsatda bulunub tezliklə heyətə ittila [xəbər] verəsiniz, əfəndim.

Ləvazım heyəti rəisi: Camo Hacinski

Azərbaycan Cümhuriyyəti Məclisi-Məbusanı Ləvazım rəisi həzrətlərinə!

27 mart tarixli və 780 nömrəli məktubunuzu aldıq. Möhtərəm məbusların və idarə məmurlarının ehtiyacından ötürü Tağıyev fabrikeyasından Ticarət və Sənaye Nəzarətinin verdiyi icazənamə ilə bu vaxta qədər malların alınmaması haqqında edilən şikayətlərin haqlı olduğunu etiraf etməklə belə, Ərzaq Nəzarəti məəttəəssüf [təəssüf ki], bu bərədə heç bir şey yapammayacaqdır. Fabrika Ticarət və Sənaye Nəzarəti-cəliləsinin ixtiyarında bulunduğundan, Ərzaq Nəzarəti tərəfinizdən göndərilən məktubu 30 mart və 861/3872 nömrəli rəsmi kağızla bərabər Ticarət və Sənaye naziri həzrətlərinin hüzzuri-alilərinə təqdim edərək və

fabrikadan mümkün olduğu qədər tezlikdə məzkur [deyilən] əşyanın buraxılmasını xahiş etmişdir.

Ərzaq naziri vəkili: Yusifəli [Əliyev]

* Ərzaq Nəzarəti Azərbaycan nəzarətlərində olan dəftərxana qulluqçularının kooperativ cəmiyyəti idarəsinə xəbər verir ki, Azərbaycan nəzarətlərinin kooperativinə bez buraxılması haqqında “Azərbaycan” qəzetəsində yazılan fəqərə [hadisə] yanlışıdır. Çünki, bu bez Ziraət Nəzarətinin Gəncədə olan xidmətçiləri kooperativinə buraxılmışdır.

* Ərzaq Nəzarəti “Qafqaz-Merkuri” və “Vostoçnoye Obşestvo” paroxod şirkətlərinə və Su nəqliyyatı müdirinə xəbər verir ki, mal almaq üçün verilən dublikatlarda və nakladnoylarda ancaq böylə bir imza olacaqdır: Mal təqsim edici [paylayıcı] şöbə müdiri əvəzinə Belyayev.

MƏFKUREYİ-ALIYYƏMİZ

- I -

Azərbaycan dövləti-nözzadına

Qaldır səmayi-şövkətə nəcmü-hilalını,
Göstər bu ərzini əhlinə cahü-cəlalını!
İsbat qıl həyatını əqvami-aləmə,
Bəxş eylə bir həyatı-növin Şərqi-ə'zəmə!
Əzmü-səbatın ilə görün, düşmən ağlasın,
Millət üzündə xəndeyi-ümmid parlasın!
İqbala doğru xütvələr at intizam ilə,
Ənzari-əhli-xakə görün ehtişam ilə!
Yıx, əz, nə əngəl olsa, əvət, rəhğüzarına!
Qəlbən inan da qüvvətinə, iqtidarına!

.....
.....
Simayi-iqtidarını görsün bütün cahın,
Ey türk dövləti və əya bəxti növcavan!
Olsun da qibtəbəxşi-miləl hər siyasətin,
Şayani-afərin ola bilsin fərasətin!
Ə'dayi-namurada sübut et ləyaqətin,
Bilsin nədir ləyaqəti bu canlı millətin!
Ey dövləti-növin, yaşa nəzmü-nizam ilə!
Parlaq əməllərinlə, müzəhhər məram ilə!
Qoş nura, qoş ziyaya, qoş ürfana, hikmətə,
Bir şahrahi-bariqədar aç bu millətə.
Millət o yolda xütvələr atsin da qayəyə,
Çıxsin təkamül eyləyərək ülvi payəyə.
Bir xütvəyi-mətin ilə rahi-kamala qoş,
Qoş feyzə, qoş həyata, mütəntən cəlalə qoş!
Aç kainati-rüf'ətə şəhbali-irtiqə,
Saç kainati-millətə ənvəri-e'tilə.
Türk ələmində parlasın ənvəri-intibah,
Gülsün həyatımızda da əzhəri-intibah.
Olsun bu yurdumuz çəmən-arayı-mə'rifət,
Əhli-vətən də bulmalı iqbali-məs'ədət...

Bakı, 2 aprel 1919,

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

MİLLİLƏŞMƏK FƏQƏRƏSİ

Axirüləmir [nəhayət ki], Məclisi-Məbusanı İdarəsi ümum müsəlmanlara məlum etmişdir ki, türkcə yazılmayan ərizələr qəbul olunmayacaqdır. Bu bir təbii təklifdir ki, bunu müsəlmanlarla bərabər sair Azərbaycanlılar da alqışlarla qarşılamalı idilər. Halbuki, bəziləri narazı qalmışlar. Qorxmışlar ki, Gürcüstan Hökumətinin idarələrə təklifi bir gün burada da icra olunsun, müamiləti-rəsmiyyə [rəsmi əməliyyatlar] türkcə aparılsın, türkcə bilməyən cənablar da iş başından kənar olunsun.

Bunların vahimələri bicadır [yersizdir]. Zira milliləşdirmək məsələlərində Gürcüstanla Azərbaycan arasında yer-göycə təfavüt vardır. Gürcülər baltanı dibindən vururlar. Bunların hər bir təşəbbüsü, hər bir amal və əfkarı [məqsəd və fikirləri] gürcülükdən ibarət olduğu üçün milliləşdirmək fəqərəsinə [məsələsinə] ümumiləşdirmişlər. Gürcülərlə bərabər Gürcüstanın erməniləri, yəhudiləri, türkləri, rusları, ləzgiləri də hökumət lisanını, yəni gürcü dilini bilməlidirlər, idarələrə verilən ərizələr hangi millətdən olursa-olunsun, gürcücə yazılmalıdır.

Azərbaycana gəldikdə, daha doğrusu Məclisi-Məbusanın təklifinə gəldikdə, bu ümuma aid olmayaraq, Azərbaycanın məhz müsəlmanlarına məxsus bir təklifdir ki, bu da sairlərini gərək qorxuzmasın. Türklərdən tələb olunur ki, ərizələrini türkcə yazsınlar. Bu təbii bir hal deyilmi? Hangi bir ədalət və vicdan sahibi buna razı olar ki, bir türk oğlu türk öz hökumətinə müraciət etdiyi halda, müraciətnaməsini ana dilini buraxıb əcnəbi bir dildə yazsın?

Burada mənə iki irad edəcəklər:

1) Azərbaycan türklərinin çoxu türkcə bisavaddırlar;

2) Hökumət məhafil [dairələri] və idarələrində bir çox türkcə bilməyən məmurlar vardır ki, türkcə yazılmış ərizələrdən baş çıxarmazlar.

Birinci irada qarşı cavabım budur ki, öz ana dilində yazma bilməyən türklər əcnəbi dilinin, məsələn ruscanın təhriri [yazılışı] ilə bərabər, şifahisini də bilməyirlər. Böylə bir şəxs ərizə yazdırmaq məqsədi ilə bir türk mirzəsini bular, dərdini bilavasitə türkcə söylər və ərizəsini yazdırar.

İkinci irada cavabım budur ki, idarədəki məmurlar hərgah türkcə bilməyirsə, bu, əhalinin günahı deyil. Çoban sürünün xidmətçisidir, sürü çobana xidmətçi deyil. İki milyon camaat beş nəfər məmurun xatirəsi üçün əcnəbi bir lisanı öyrənməyə borclu deyil. Məmurlar əhalinin dilini öyrənsinlər. Bu onların vəzifəsidir. Öyrənməyəcəklərsə, vəzifələrindən əl çəksinlər.

Zənnimcə, ərizələrin türkcəliyini Məclisi-Məbusandan əlavə, Nəzarətlərdən [Nazirliklərdən] tələb etməlidirlər. Bir vaxt Ərzaq naziri Lizqar cənabları xüsusi məmurlar dəvət etmişdir ki, Ərzaq İdarəsinə əhali tərəfindən verilən ərizələri məccanən [pulsuz] yazsınlar. Bu bir gözəl təşəbbüsdür ki, sair Nəzarətlər də böyləcə yapmalıdırlar. Lakin hangi məqsədlə? Hərgah bu təşəbbüsün məramı bisavad türklərə müavinət [köməklik] etməkdirsə və ərizələr də türkcə yazılacaqdırsa, çox gözəl. Xayı, əhaliyə müavinət bəhanəsi ilə türkcə bilməyən cənablar ərizələri rusca yazdıracaqlarsa, bunların məqsədi öz işlərini asanlaşdırmaqdır. Böylə olarsa, zəhmət çəkməsinlər, yeni ştatlar, yeni məsariflər [xərclər] icad etməsinlər; əhali öz məsarifi ilə kənarında ərizə yazdırar, lakin türkcə yazdırar.

Türüq və Məabir [Rabitə və Nəqliyyat] nazirinin də bir hökmünü oxuduq. O da bundan ibarətdir ki, lövhələrdə stasyonların adları ruscaları ilə bərabər türkcələri də yazılsın. Lakin bunlara iktifa [kifayət] etməyib də hər bir yazılarımızı ancaq türkcə yazmaq lazımdır ki, bu işə mübahşir olmaq [başlamaq] zamanıdır.

Fərhad Ağazadə

TİCARƏT HAQQINDA

Türk dəftərdarlarının (buxqalterlərinin) bir yerə cəm olaraq mühasibəçiliyin elmını əbnayi-vətənin [vətən övladlarının] və hakəza [eləcə də] tacirlərimizin içində intişar etməkdən [yaymaqdan] ötrü bir cəmiyyət təşkil etmək lüzumuna işarə edərək müfəssəl bəyanat yazmalıdır, ərzində olmuşdum.

Siyasət aləmində qeysərləri, çarları və bütün hakimi-mütləqləri devrildib cümhuriyyətlər vücuda gətirməklə xitampəzir olan [sona çatan] Cahah müharibəsi, ticarət aləmində də ayrı-ayrı fərdlər əvəzinə müştərək ticarət və yaxud şirkətlər, kompaniyalar və səhmdaran [səhmdarlar] cəmiyyətləri vücuda gələcəyini və bunların qarşısında ayrı-ayrı fərdlərin müqavimət gətirməyərək kəndi mövqelərini tərk etməyə məcbur olacaqlarını keçirdiyimiz dörd sənə zərfindəki hərəkət göstərmişdir. Hələ müharibənin birinci sənələrində möhtəkirlər əlindən tənqə gəlmiş camaat nə həvəslə istehlak cəmiyyətləri təşkilinə şüru etməsi [başlaması] hamımızın xatirində olsun gərək. Əlbəttə, camaatımızın hazırsızlığı və mövcud əmtəə və məkulatın [ərzağın] möhtəkirlər əlində bulunması, istehlak cəmiyyətlərini məhdud bir dairə daxilində işləməyə məcbur edirdi. Və sonra isə malların büsbütün bazarlardan yox olması istehlak cəmiyyətlərini kəndi vəzifələrini layiqincə ifadən məhrum etdi. Lakin sülhi-ümumidən az bir zaman sonra el dükanları yenə işə başlayaraq xırda möhtəkirlərlə mübarizə edəcəklər və həm qalib gələcəklər.

Məqsəd, istehlak cəmiyyətlərindən

bəhs etmək olmadığından, yeri gəlmişkən, arşınfuruşluq [parça, arşın malı satmaq], baqqallıq, əttarlıq [ədvıyyatçılıq] və bu qəbil birinci zəruri ədd [hesab] olunan şeylərin ticarəti az bir zamanda xüsusi alış-verişçilərdən istehlak cəmiyyətlərinə keçəcəyinə və bu qəbil əşyaların ticarəti ilə iştiğal edənlərin [məşğul olanların] başqa məşğələ axtarmaq məcburiyyətində bulunacaqlarına işarə edərək mövzu-yi-bəhs [bəhs olunan, haqqında danışılan] məsələyə keçəlim.

Şimdi ticarətimiz məhdud bir dairə daxilində olsa da, yenə çox para ilə az mənfəət edərək imrari-həyat etmək [ömür sürmək] və bəlkə sərmayəni həm artırmaq mümkündür. Lakin yaxın atıyyədə [gələcəkdə] Yevropa, Amerika və həm qonşularımızın sərvətdarları bizdən ötrü kəndi vətənimizin bazarlarını kasad etməyə təşəbbüslər edəcəklər. Vətənimizə gələnələr kompaniyalar tərtib edərək böyük sərmayə, geniş məmulat [məhsullar] və həm müştərilər üçün əsbabi-təşilat [asanlaşdırıcı səbəblər] ilə meydana girəcək olduqlarından, təbiidir bizim ticarətimiz şimdiki halında qalarsa, kəndi mövqeyini büsbütün tərk etmək məcburiyyətində bulunacaqdır. Binaəniləy [ona görə], vətən ticarətini kəndi əlimizdə saxlamaq istərsək, qabağımıza gələcəyi məlhuz olan [təsəvvür edilən] fövqəzlikir [yuxarıda deyilən] qorxunun qarşısına çıxmağa hazırlaşmalıyıq və kəndimizi başqaları ilə ticarət mübarizəsi yapmaq istedadına malik etməliyiz və çünki yaxın gələcəkdə ticarət əksərən şirkətlər və kompaniyalar vasitəsi ilə olacağına artıq şübhə yoxdur zənnindəyəm. Binaəniləy, başqaları ilə mübarizə etmək istərsək (istəyəcəyimizə əminiz) biz də

şirkətlər, kompaniyalar təsisinə şüru etməliyiz.

Lakin türk irqinin və baxusus [xüsusi] Azərbaycan türklərinin əhvali-ruhiyyə, ictimaiyyə və ənənəvi xüsusiyyətləri tədqiq olunarsa, onların təbiətən ictimai həyatdan artıq xüsusi həyatla yaşamağı adət etmiş bir xalq olduqları müşahidə olunur. Həmin bu xüsusiyyətləri nəticəsidir ki, türklər ticarətdə həm xüsusiyyət sevirilər. Kompaniyalarda, səhmdaran cəmiyyətlərində iştirak etmək istəməzlər və yalnız kəndi sərmayələri kifayət edən bir miqyasda ticarət yaparlar. Binaəniləy, gələcək üsuli-ticarət üçün azərbaycanlıların mədəniyyətcə hazır ol[ma]dıqlarından əlavə, bir də ənənəyə laqeyd qalacaqlarını, məəttəəssüf [təəssüf ki], etiraf etmək məcburiyyətindəyiz.

Azərbaycan türklərini fənni-ticarətcə müasirləşdirmək və həm şirkətlərə və kompaniyalara onlarda olan ədəmi-etimadı izalə etməyə [etimadsızlığı aradan qaldırmağa] təşəbbüslər etmək növbədəki vəzifələrimizdəndir. Hökumət, milli müəssisələr, camaat xadimləri, milli mətbuat məzkur [deyilən] nöqtələrə nəzər etməli və onların islahı üçün var qüvvələri ilə çalışmalıdırlar. Hökumət ticarət məktəbləri, buxqalteriya kursları açaraq və bunlarda təlim üçün qabiliyyətli mü-təxəssislər dəvət etməlidir. Milli müəssisələr, camaat xadimləri ticarət, sənəat [sənaye] haqqında mühazirələr oxumalı və risalələr nəşr etməlidirlər. Milli mətbuat, kəndi sütunlarında ticarət, sənəat haqqında uzun-uzadı bəhslər edərək camaatımızda şirkətlərə, kompaniyalara hüsn-təvəccöh oyatmağa səy etməlidirlər və ilaxır və ilaxır.

Artıq bədbin olmadığımızdan, millətimizin istedadına və vətənimizin parlaq istiqbalına [gələcəyinə] inandığımızdan yaxında Azərbaycanda ticarətxanalar, şirkətlər, kompaniyalar təsis ediləcəyinə inanırız. Münəzzəm [nizamlı] bir ordunun təlim görmüş əsgərlərə ehtiyacı olan kimi, münəzzəm bir ticarətxananın həm təlim görmüş qulluqçulara ehtiyacı var. Böylə qulluqçuları az bir zamanda yalnız buxqalteriya kursları vasitəsilə hazır etmək mümkündür. Təşkil arzu olunan türk buxqalterlərinin cəmiyyəti yalnız bu nöqtəni düşünməli və türk dilində buxqalteriya kursları açmalıdır. Əcdadlarımızın səhv və xətalərini təshih və vətənimizin istiqbalını [gələcəyini] təmin vəzifələrini tariximizə mühəvvəl etmiş [tapşırılmış] və vəzifəmizin ifasında qüsurlar göstərmiş olarsa, həm tarix, həm vətən və həm gələcək nəsil qarşısında məsul olacağıız.

Müstəqil yaşamaqdan ötrü “iqtisadən” qüvvətli olmaq lazımdır. “İqtisadən” qüvvətli olmaq isə, yalnız vətən ticarətini, sərvətini vətən övladının əlində saxlamaqla olar ki, bundan ötrü ticarətdə, sənətdə müasirləşmək lazımdır.

Tağı Nağdəlizadə

MART MATƏMİ ƏTRAFINDA

Məşqətədə [Maştağada]

18-31 mart 1919

Sübh saat 9 radələrində bütün bazar və başqa müəssisələr qapadıldıqdan sonra camaat qəryə [kənd] mərkəzində vaqə məscidi-cameyə toplanırdı.

Bu gün hamının matəm və qəm içində mükəddər [kədərli] bir halda olduğu müşahidə olunur. Hətta küçələrdə qoca kişilərin və qadınların ah-naləsi eşidilirdi. Kənd üləma və mötəbərani [ruhaniləri və mötəbər şəxsləri] tərəfindən məzkur [deyilən] məsciddə bu günə məxsus bir əza məclisi tərtib verilmişdi.

Ayini-təziyə [əza mərasimi] icrasından sonra kəndin ziyalı üləmalarından axund Seyid Hüseyin Seyid Həsənzadə cənabları bu günün biz türk milləti üçün böyük tarixi bir matəm günü olduğu barəsində müfəssəl məlumat verdikdən sonra keçən il və bugünkü faciədən sonra müvəfəq olduğumuz istiqlalimizimizin əldə qalması ancaq yenə də bizim ittifaq və ittihadımızla [birliyimizlə] olub, axır bir qaşığı qanımız qalincaya qədər başımız üstündə təməvvüc edən [dalğalanan] bayrağımızı düşməndən müdafiyyəyə vəmin etməyə çağırırdı.

Kəndi istiqbalımızın [gələcəyimizin] səadəti yenə də həman bayrağın uca tutulmasından asılıdır, dedi.

Yaşasın türk-islam millətinin bugünkü ittifaqı!

Məhv olsun əleyhimizə çalışanlar!

Yaşasın istiqlalımız!

Sonra “Müsavat” üzvlərindən Cəfərzadə tərəfindən Mart hadisəsi haqqında məlumat verilib, saat üç radələrində məclisə xitam verildi.

Şəkiddə

Şəkiddən idarəmizə böylə bir teleqraf gəlmişdir:

1918 sənəsi martın 31-ində istiqlalimillimizi sarsıtmaq məqsədi ilə bir taqım müləvvəs [kiri] və xain əllər tərəfindən

yapılmış Bakı cinayətinin səneyi-dövriyyəsi [ildönümü] münasibəti ilə bu gün rəyasətətim altında ümum ticarətxanalar qapanaraq bir mitinq tərtibi ilə bugünkü günü biz müsibət ədd [hesab] edərək şühədayi-kiramımızın [əziz şəhidlərimizin] bu məsum ruhlarına fatihəxan olduqdan [Fatihə oxuduqdan] sonra müqəddəs və möhtərəm olan müstəqil Azərbaycan Parlamanına bəyani-təziyə etməyə məmur edildim [başağlığı vermək işi mənə tapşırıldı].

Şəki Bələdiyyə rəisi:

Azad Mustafazadə

Mitinq katibi:

Məbud Əfəndizadə Kazımov

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Qubernatorun əmri

30 mart 1919

Axır vaxtlar şəhərdə qarət qəsdi ilə olaraq dinc əhəlinin evlərinə və mağazalarına hücum edilir və bu iş get-gedə şiddət etməkdədir. Alınan məlumata görə, böylə hücumları yapan canilər Biçeraxov dəstəsi nəfəratı [əsgərləri] və həmçinin qeyri şəhər və uyezdərdən [qəzalardan] gəlmiş olan, heç bir sənət sahibi olmayanlardır.

Bununla elam edirəm [bildirirəm] ki, böylə qarətqərlər [qarətçilər] və canilərin əleyhinə mənim tərəfimdən ən qatı tədbirlər ittixaz edilmiş [tədbirlər görülmüş] və müqəssirlər Bakı quberniyasından sürgün ediləcəklərdir. Bundan əlavə, caniləri və qatilləri hərbi məhkəməyə verilməkdən ötrü ali hökumət dairələ-

rində səy və istidada [xahişdə] bulunacağıam ki, müqəssirlər hərbi vaxt qanunu ilə mühakimə edilsinlər.

Heç bir müəyyən qulluğu, vəzifəsi olmayıb və boş yerə şəhərin küçələrində veyl [avara] gəzənlər isə tövqif edilib [tutulub] özlərinin daimi sükunət etdikləri [yaşadıqları] yerlərə göndəriləcəklərdir.

Bütün polis məmurlarına əmr edirəm ki, böylə şübhəli şəxsləri ciddi surətdə olaraq təqib edib və onlara verilən ixtiyar ilə tənbeh etsinlər [cəzalandırınsınlar].

Bakı qubernatoru:

Rəşid bəy Axundzadə

Müəllimlərin ümumi iclası

Cümə günü, aprelin 4-də, Birinci Ali-ibtidai ünas [qızlar] məktəbində ibtidai məktəblər müəllimlərinin ümumi iclası dəvət edilmişdir. İclasda bəzi mühüm məsələlər müzakirə və həll ediləcəkdir.

İdilboyu müsəlmanlarına

İdilboyu [Volqaboyu] türk-tatarları camaatının mü təşəbbislər heyəti öz vətəndaşlarından rica edir ki, 4-üncü apreldə, cümə günü, saat 3-də 4-cü ünas məktəbi binasına (2-ci mərtəbə) çağırılmış olan şuraya təşrif gətirsinlər (Kubinski küçədə 12-ci ev).

Baxılacaq məsələlər: Məscid bina qılmaq üçün komitə düzəltmək, sair məsəli-cariyyə [cari məsələlər].

Füqəra arvadların şikayəti

İdarəmizə Çənberəkəndində sükunət edən [yaşayan] bir çox fəqirə və əlsiz-ayaqsız arvadlar gəlib şikayət edirlər ki, onlara bu vaxta qədər ikinci uçaq ev komitəsi tərəfindən səkkizinci məntəqə-

dən azuqə və yemək buraxılırdı, şimdiki isə daha verilməyir. Həman azuqə paylanılan yerlərdə, dükanlarda isə fəqəranın halı bilmərrə nəzərə alınmayıb, azuqəni hər kəs öz qövmlə-əqrəbasına verir. Fəqirlər isə yenə ac qalırlar. Arvadlar bir tərəfdən çılpəq və evsiz qaldıqlarını göstərərək tezliklə bu barədə dəxi sərəncam edilməsini rica edirlər. Ev sahibləri onları evdən çıxarırlar. Libasları və çadırşəbləri [çadraları] olmadığından açıq-açığına və üryan gəzməyə məcbur olurlar. İdarəyə gəlmiş olan arvadlar həman cırıq-cındır paltarda, ayaqyalın olaraq gəlmişlərdi. Ümid olunur ki, bu biçarələrin halı nəzərə alınar da beqədri-qüvvə [imkan daxilində] yardım olunar.

“Səfa” maarif cəmiyyəti binası

Neçə illərdən bəri maarif və mədəniyyətə xidmət edib və biçiz [yoxsul] uşaqlara təlim və tərbiyə verməkdə böyük bir məharət göstərmiş olan “Səfa” maarif cəmiyyəti, başqa mədəni və maarif cəmiyyətlərimiz kimi bir ildən ziyadədir hərəkətsiz qalmış və onun varlığından əsər belə müşahidə olunmayıb. Məzkur [adı çəkilən] cəmiyyət rəsmən qapanmamışsa da, heyəti-idarəsi tərəfindən bu barədə heç bir məlumat verilməmişdir. Artıq zəhmətlərlə başa gəlmiş olan cəmiyyətin böyük binası şimdiki toyxanaya təbdil edilmiş [çevrilmiş], orada toy məclisləri tərtib edilir. Çünki "açıq qapı" və sahibsiz olduğundan hər kəs ondan "istifadə" etmək istəyir. İştə məzkur cəmiyyət əzalarının [üzvlərinin] və heyəti-idarənin, hərəgah varsa, diqqətini bu fəqərəyə [məsələyə] cəlb etmək istərdik.

Balaxanı edadi məktəbində müsəlman balaları üçün əlifba şöbəsi açılması

Maarif naziri-vala-səmiri [şanı uca Maarif naziri] Yusifbəyli həzrətlərinin əmrlərinə görə, Sabunçu kəndxudası İsa-bala Eldarzadənin, Balaxanı-Sabunçu polis müdiri cənab Lütfəli bəy Əmircanovun köməkliyi ilə Balaxanı edadi məktəbində müsəlman balaları üçün əlifba şöbəsi açılmaqla, yaxın kəndlərin camaatına elan olunur ki, bu mühüm nemətdən istifadə edib, öz balalarını məzkur [deyilən] şöbəyə qeyd etdirməyə tələssinlər.

Məzkur şöbədə oxuyan uşaqlardan biçiz [yoxsul] olanlarının içindən qürə [püşk] ilə seçilmiş altı nəfərin həqqi-tədrisi [tədris haqqı] olan 1200 manatı Sabunçu camaatı bu ilin 7 mart tarixiylə və 4 nömrəli məsləhətnamə mövcibi [əsasında] ilbəl verməyi öz öhdələrinə götürübdür. Və genə həman biçiz şagirdlərin ləvazimati-tədrisiyyəsinə və gələcəkdə ikmali-təhsilləri [təhsillərini davam etdirmələri] yolunda sərf olunmaqdan ötrü bir tanxa (fond) əmələ gəlmək üçün Sabunçu Müsəlman həvəskarlar drama cəmiyyəti əvvəl iclasında birinci nömrəli bəratülqövl [protokol] ilə mütəəhhid olublar [öhdələrinə götürüblər] ki, məxsusən mütəşəkkil heyəti-təftişin [xüsusi qaydada təşkil edilmiş təftiş heyətinin] nəzarəti altında bundan sonra səhnələrdən hasil olacaq safi mədaxilin yarısını məzkur tanxanın mənfəətinə versinlər və tanxaya sərmayə olmaq üçün Naib Quluzadə və Mirzə Cabbar Ələkbərzadənin təşəbbüsü ilə beqərəri-zevl [aşığıdakı qaydada] ianə cəm olub, kəndxudaya təslim olunmuşdur:

Keçən sənə Mart hadisəsində bolşevik və daşnakların iclasının qərarı ilə olunan hücumlara qarşı köks gərib özü-nü, irz-namusunu müdafiə etməyinə görə özü, iki qardaşı və iki növrəs [yeniyetmə] oğlanları ilə beşi birdən güllələnib qətl olunan Güləhməd Ağayevin bayram axşamı münasibəti ilə qəbrinin ziyarətinə gedildikdə onun ehsanı üçün Kərbəlayi Əşrəf Əmiraslanov 100 m, Kazım Qasimov 25 m, Mehdiqulu Mehdiyev 25 m, Səfədar Rəhimov 20 m, Əlixas Mehdiyev 10 m və Mirzə Cabbar Ələkbərzadə 50 m, cəm'ən [cəmişi] 230 manat verilib və 672 manat da ləffən [əlavə olaraq] təqdim olunan siyahı mövcibi [əsasında] camaat və alış-verişçilərdən cəm olub ki, əlan [indi] tanxanın [fondun] sərmayəsi 902 manat olub, minbəd [bundan sonra] veri-ləcək ianələr və ya səhnələrdən hasil olacaq nisfi-mədaxilin [qazancın yarısının] miqdarı qəzetə vasitəsi ilə elan oluna-caqdır.

.....

AZƏRBAYCANDA

Göyçaydan

23 mart 1919-cu ildə Göyçayda Azərbaycan Parlamanına məbus seçmək münasibəti ilə şəhər deputatlarının, təşkilat vəkillərinin və camaat rəislərinin səvabdidə [təsdiqləməsi] ilə bir həftə əvvəl alınmış qərara görə, hər on evdən bir nəfər vəkil olmaq üzrə 53 nəfər şəhər vəkillərindən 43 nəfəri hazır olaraq intixaba şüru olundu [seçkiyə başlandı]. Seçki rəisi Rza bəy Ağabəyov seçki qanununu bəyan edib, bir nəfər müavin və bir nəfər

katib seçilməsini xahiş etdi. Camaat bir səsle Hüseyin bəy Paşabəyovu müavinisədr və Əliməhəmməd Əliyevi katibliyə intixab edib seçkiyə şüru olundu və örtülü şar salmaq tərzi [üsulu] ilə hər səs öz mətlubunu [tələbini] kağız ilə pişnihad [təqdim] edərək ümumən Rza bəy Ağabəyovu göstərdikləri məlum oldu. İntixab qurtarandan sonra seçkiyə gəlmiş müntəxiblərdən [seçicilərdən] əksərinin xahişi ilə Mirsahib Rüstəmzadə təzə vəkil Rza bəy Ağabəyova xitabən böylə bir nitq söylədi:

"Hər kəs öz ağıl və vicdanının göstərməyi ilə bir məslək əxz etməyə məcburdur. İntixab olunmuş vəkilimizin məsləki az-çox əhaliyə məlum olduğundan, o barədə camaata izahat vermək lüzumu yoxdur. Ancaq camaatın birinci arzusu odur ki, onların vəkili Rza bəy Ağabəyov Məclisi-Məbusanda Azərbaycan istiqlalıyyətinin möhkəmləşməsinə var qüvvəsi ilə çalışsın və həmçinin xarici düşmənlərdən mühafizət etməyə lüzum vaxtında müdafiə və mühacimədən [hücum etməkdən, həmlə etməkdən] çəkinməyib hər bir fədakarlığa iqdəm etməyə [girişməyə] səs versin və bu barədə sizi vəkil edən şəxslər heç bir maddi və mənəvi köməkdən geri durmayacaqlarını söz verirlər. Burada acınacaq bir iş varsa, o da Rza bəy Ağabəyovun Göyçaydan getməyidir. Müşarünileyh [adı çəkilən şəxs] çalışqan və millətpərəst olmaqla bərabər, elm sahibi olmaqda Göyçayda tək bir nəfərdir. Mumailəy [haqqında danışılan şəxs], Moskva Darülfünununda [Universitetində] elmi-hüquq şöbəsinə təkmil edib [bitirib], bu axırlarda Ədliyyə vəziri [naziri] tərəfindən Göyçayda bidayət məhkəməsi

[ilk instansiya məhkəməsi] rəisi mənsəbinə təyin olunmuşdu. Məclisi-Məbusana seçilməklə öz vəzifəsindən istefa verməyə məcbur olur. Hərçənd camaat Rza bəy cənablarının getməsinə təəssüflənir, vəli [ancaq] Azərbaycan Cümhuriyyətinin təşkilili və onun istiqlalıyyətini Göyçay camaatı özündən ötrü öylə vacib ədd [hesab] edir ki, Rza bəy kimi dəyərlili və lazımlı bir vücuddan əl çəkirlər. Göyçay kimi məhdud bir dairə daxilində işləmək vəqəən göyçaylılıq nöqtəyi-nəzərindən daha yaxşı isə də, Rza bəy kimi gənc bir fəalın Azərbaycan mühiti kimi geniş bir cövlanğa çıxması ümum azərbaycanlılıq mənafe-alıyyəsi naminə daha şanlı, daha şərəflidir.”

Göyçaylı

Şamaxıdan

Vətənlərinə qayıdan Şamaxı qaçqınlarının sanı gündən-günə artmaqdadır. Böylə ki, martın 10-dan bu ana qədər xeyli əhali gəlmişdir. Payızdan gələn hər havanın günəşli günlərində özlərinə ev, dükan tikmək ehtiyatına düşürlər. Təzə varid olan [gələn] qaçqınlara Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin Şamaxı nahiyə müfəttişliyi havanın yağmurlu keçməsinə görə tikinti bərəsində bir o qədər köməklikdə bulunmayıb, müfəttişliyə məxsus dəmirçi, dülgərxanalarında gələcək tikintilərə məxsus xeyli qapı, pəncərə və qeyri əşya hazırlanmaqdadır. Narahat damlarda yaşayan əhali öz rahatsızlığını idarəyə məlum etcək dərhal dülgər, qırçı, fəhlə və bunlara lazım olan ləvazimat müfəttişlik tərəfindən məccani [pulsuz] buraxılaraq arzularına əməl olunur.

Bir para qaçqınların damsız və rahat-

sızlıqlarını nəzərə alaraq bu yaxın vaxtda "gecə yurdu" və "darülfüqərə" [yoxsullar evi] təsisinə şüru ediləcəkdir [başlanacaqdır]. Hal-hazırda olan "çocuqlar yurdunda" altı yaşından üç yaşına yavuş hər millətlərdən olaraq 80 qədər qız və oğlan uşaqları yaşamaqdadır.

Şəhərdə dükanlar az isə də alver böyük tərəqqidədir və bahalıqdır. Böylə ki, ətin girvənkəsi 16 manata, yağın 35 manata, çörəyin 3 manata, qeyri əşyalar da bu ayaqdan satılmaqdadır.

Ətraf kəndçilərin əkinləri və qaramalları olmadıqlarından gələcəkdə böyük yoxsulluğa düşmələri gözlənilir.

İrəvan mahalından gələn 1700 qaçqın Mədrəsə kəndində yerləşib, həman kəndin həmişəlik onlara qalmağına irəvanlılar səy ediblər də, hələ hökumət tərəfindən rəsmi bir kağız almayıblar.

Ağaisa

ERMƏNİSTANDA

Parlamanda dava

Ermənistan Parlamanda siyasi xasiyyəti havi [siyasi xarakter daşıyan] bir gurultu əmələ gəlmişdir. Belə ki, bu hadisə bütün erməni dairələrinin diqqətini kəndisinə cəlb etmişdir.

Həman gurultulu iclasın bəratülqövlü [protokolu] bu qərar üzrədir:

"1918-ci sənə fevralın 28-də Ermənistan Şurasının növbəti iclası vəqə olmuşdu. Məclisin sədri Ter-Xaçaturyan iclası açaraq qvestora təklif edir ki, iclasda iştirak edənləri saysın. Sayıldıqdan sonra anlaşılır ki, Daşnak fraksiyonundan başqa hamı fraksiyalar isbatı-vücut [iştirak]

edirlər. Fəqət daşnaklar gəlmədiyindən Məclisdə kvorum olmaz.

Sədr iclası qeyri-münəqid [baş tutmamış] elan etdikdə, Şura üzvü Ter-Akopyan (eser) söz istəyərək sosialist-revolüsyonerlər namından [adından] təklif edir ki, bu iclas xüsusi şura olsun. Bu təklif əsəsindən bəhs etdiyi zaman səslər eşidilir: "Sosialistlərə Parlamanda qalmağa müsaidə vermərik." Sədr təklif edir ki, qaydanı xələdar etməsinlər. Səslər daha artı.

İş bu yerə müncər olduqda [çatdıqda], sədr bəyan edir ki, xüsusi şuraya sədarət etməyəcəkdir. Sonra sədrə məxsus yerdən qalxıb iclasdan gedir.

İclasda olan fraksiyalar öz yerlərində baqi qalırlar və öz ünvanlarına hədələr və söyüşlər eşidirlər. Bu əhvalla xitam vermək üçün Sosialistlər fraksiyonları sədr müavini Zoryana təklif edirlər ki, xüsusi şuranı da qeyri-münəqid elan eylesin və üzvlərə iclas salonundan çıxmağı təklif eylesin və onlar xüsusi şuranı Parlamanda deyil, başqa bir yerdə etsinlər. Sədr müavini Zoryan sədarətə keçib də, zəngi çalıb da ağzını açmamış tamaşaçıların içindən bir neçə nəfər müsəlləh [silahlı] şəxslər gəlib, camaatı şura üzvlərindən ayıraraq, söyüşlə, hədə ilə hətta tapança ilə sədr müavini yanına gəlib ondan tələb edirlər ki, mövqeyi-sədarətdən çəkilsin. Zoryan bu tələbi rədd etdikdən sonra bu dəstə Zoryanı əhatə edib, sürüyə-sürüyə dışarı çıxarmaq istərlərsə də fəqət kürsiyi-xitabət yanında sair üzvlər bu dəstəyə mane olurlar və dəstəni sakit edib onları vadar edirlər ki, sədr müavini Zoryanı təhqir etməsinlər.

Bu zaman Ermənistan şurası üzvü

doktor Artəş Babalyan (daşnak) iclas salonuna daxil olur. Şura üzvlərini göstərərək və camaata müraciətlə "Bu namərbutları çıxarın buradan" deyərə hayqırır.

Xülasə, təcavüzçü dəstənin adları məlum deyilsə də, fəqət onların içərisində Ter-Qriqoryan və Atayanın olduğu bəllidir.

Bu mənzərələrə Məclisdə hazır olan Baş nazir Xatisyan, Səhiyyə naziri Torosyan, Maarif naziri Məlik-Qaragözyan, İrəvan Bələdiyyə rəisi Toşyan şahiddirlər.

Divani-rəyasət qərar qoymuşdur ki, bu bəratülqövlü [protokol] Ədliyyə nazirinə göndərilib, müqəssirlər təhti-məsuliyyətdə [məsuliyyət altına] alınırlar.

Ermənistan Şurası sədri müavini:

F. Ter-Xaçaturyan

İANƏ

Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarətində

Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarətində [Sosial Təminat Nazirliyinə] müsəlman darüleytamı [yetimxanası] nəfinə [xeyrinə] olaraq Novruz bayramı münasibətilə işbu ianələr daxil olmuşdur:

1) Bakı neftçilərindən Məşhədi Hüseyin Məlikovdan 3 min rublə para, ayda 50 put neft.

2) Hacıbaba Ağasıyevdən 1 put künçüt yağ, bir kisə un.

3) Abdullayevdən darüleytama lazım olan qədər davacat və qeyrə.

Nəzarət darüleytam müdirəsi [Liza] Muxtarov[a] xanıma xəbər vermişdir ki, məzkur [deyilən] əşyanı Nəzarətdən almaq olar.

ELANLAR**Elan**

Təxminən fevral ayının əvaxirində [axırlarında] mən evdə olmadığım halda Həsən bəy namına [adına], kəndimə məxsus tarımı bir gecəlik adıyla aparıblar və şimdiyədək qaytarılmayıb. Həman tara ehtiyacım olduğu üçün aparın və apardıran şəxsdən xahiş edirəm ki, məzkur [deyilən] tara daha artıq ehtiyacı yoxdursa, iadə etsin [qaytarsın].

Zülfüqar bəy Hacıbəyli
T-82

Diş həkimi Altmanın müalicəxanası

Şamaxinski küçə nömrə 20, 2[-ci] parafelni küçənin küncündə aptek ilə rubəru [üz-bəüz]. Telefon nömrə 18-73. Dişləri ağrısız çəkir və doldurur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Müsəlman xanımları ayrıca qəbul edir.

5783

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

5780

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi

Varşavadan gəlmiş **S. A. Yejevski**. Staropoliseyski küçə nömrə 6, Baryatinskinin küncündə, telefon nömrə 54-55. Qəbul edir saat

9-dan 1-ədək, 4-dən 6-yədək. Dişləri ağrısız çəkir, doldurur, qızıl dişlər, ənglər və damaxlar qayırır.

7515

Bakıda Xırda Mədəncilər və Neftçilər Cəmiyyəti İdarəsi

Bununla xırda mədəncilərə elan edir ki, qulluqçulara və fəhlələrə mart məvəcibini almaqdan ötrü tabellər yazıb versinlər ki, onlar Hökumət Bankından məvəciblərini alsınlar. Tabellərin verilmək vaxtı aprelin 1-dən 5-inə qədərdir.

Ünvan: Olginski küçə, nömrə 5, 3-cü mərtəbə.
5772

“Azərbaycan” qəzetəsi kantoru tərəfindən

Bu gündən etibarən qəzetəmiz əvvəlkindən böyük çıxacağından və kağız baha olduğundan...

Müvəqqəti müdir: Hacıbəyli Üzeyir**QEYD VƏ ŞƏRHLƏR****Zaqatala məsələsi**

səh. 30. “Qruziya”: 1918-1921-ci illərdə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Heç bir partiyanın orqanı olmadığını elan etsə də, bu qəzet əslində gürcü millətçilərinin görüşlərini əks etdirirdi.

Azərbaycan Məclisi-Məbusanında

səh. 32. “Sovet Syezd”: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

“Bu layihə Ləvayehi-qanuniyyə komitəsində baxılıb...”: qəzetdə “Ləvayehi-qanuniyyə” yerinə “Ləvazimi-Qanuniyyə” yazılmışdır.

“İndiyə qədər böylə idarə yox idi”: “böylə idarə” sözləri ilə Məhkəmə Palatası nəzərdə tutulur.

səh. 35. “Əhməd bəy oxuyur”: Sosialistlər fraksiyasının sədri kimi sorğunu imzalayan Səməd vəy Ağamalioğlu iclasda iştirak etmədiyindən, sorğunu eyni fraksiyadan Əhməd bəy Pepinov oxumuşdur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 39. “Ağ kitab”: Bir sıra ingilisdilli ölkələrdə hökumətin gələcək siyasi kursunu izah yaxud müxtəlif mövzularda sənədləri ehtiva edən rəsmi nəşr.

Qəzetələrdən

səh. 39. “Amerika Məclisi-Əyanında”: İkipalatalı qanunverici hakimiyyət orqanı olan ABŞ Konqresinin yuxarı palatası (Senat) nəzərdə tutulur.

“Buffaloda”: bu söz qəzetdə təhrif edilmiş formada verilmişdir. Buffalo şəhəri ABŞ-ın şimal-şərqində, Nyu-York ştatının şimal-qərb hissəsində yerləşir.

səh. 40. “zərərlərin ağır məsuliyyəti almanların...”: xəbərin ardı kəsilmiş, oxunmur.

Müxtəlif xəbərlər

səh. 40. “Zemlya i volya”: Azərbaycan sosialist-inqilabçılarının orqanı idi.

“qasiblərdən azad edəcəkdir. (?)”: sual işarəsi qəzetdə qoyulmuşdur.

Dağıstan əhvalı

səh. 41. “Assinovskaya mövqifi”: Assinovskaya – Rusiya Federasiyası tərkibində Çeçen Respublikasının Sunja rayonunda yerləşən stanitsanın (kəndin) adıdır. Qəzetdə bu ad təhrif edilmiş formada “Asinovka” kimi verilmişdir.

Nəzarətlərdə

səh. 42. “Ticarət və Sənaye Nəzarət-cəhiləsi”: “böyük, cəlallı, uca” mənalarına gələn “cəlilə” sözü rəsmi yazışmalarda nazirliklərin adına əlavə edilirdi.

“Qafqaz-Merkuri” gəmiçilik cəmiyyəti [Пароходное общество “Кавказ и Меркурий”]: “Merkuri” gəmiçilik şirkəti 1849-cu ildə, “Qafqaz” gəmiçilik şirkəti isə 1858-ci ildə qurulmuş, elə 1858-ci ildə bu iki şirkət birləşərək “Qafqaz-Merkuri” gəmiçilik cəmiyyətini əmələ gətirmişdir. 1913-cü ildə isə “Qafqaz-Merkuri” ilə “Şərq Ticarət Anbarları Şirkəti”nin [Восточное общество товарных складов] birləşməsi nəticəsində KAMVO (birləşən şirkətlərin adlarının baş hərflərindən) adlı gəmiçilik şirkəti əmələ gəlmişdir.

“Vostochnoye Obşestvo”: “Şərq Cəmiyyəti” (Şərq Ticarət Anbarları Cəmiyyəti; Восточное общество товарных складов) Rusiyada böyük səhmdar cəmiyyətlərindən biri idi. 1893-cü ildə qurulmuşdu. Mərkəzi Sankt-Peterburq şəhəri idi. Yüklərin saxlanması, daşınması və sığortalanması ilə məşğul olmuşdur. 1917-ci ildə “Qafqaz-Merkuri Cəmiyyəti” ilə birləşmişdir.

“Məfkureyi-aliyyəməz” şeiri (səh. 42) üçün lüğət:

dövləti-növzad: yeni yaranan dövlət

nəcmü-hilal: ulduz və aypara
 əqvami-aləm: dünya millətləri
 həyatı-növin: yeni həyat
 Şərqi-ə'zəm: böyük Şərq, ulu Şərq
 xəndeyi-ümmid: ümid təbəssümü
 xütvə: addım
 ənzari-əhli-xak: yerüzü əhlinin nəzərləri
 rəhgüzar: gedilən yol
 qibtəbəxşi-miləl: millətlərin qibtə etdiyi
 şayani-afərin: bəyənilməyə, afərin demə-
 yə layiq
 ə'dayi-namurad: muradına çatmayan düş-
 mən
 nəzmü-nizam: nizam-intizam, qayda-qa-
 nun
 parlaq əməllər: parlaq arzular
 müzəhhər: çiçəklənən; çiçəklərlə bəzənmiş
 şahrahi-bariqədar: bərq vuran geniş yol
 ülvi payə: uca mənəsb; uca məqam
 xütvəyi-mətin: mətin addım, sarsılmaz
 addım
 rahi-kamal: kamillik yolu
 mütəntən cəlal: təntənəli böyüklük, əzə-
 mət, cah-cəlal
 kainati-rüf'ət: uralıq aləmi
 şəhbali-irtıqa: uralmaq qanadı
 ənvari-e'tila: yüksəliş nurları; tərəqqi
 nurları
 ənvari-intibah: intibah nurları
 əzhari-intibah: intibah çiçəkləri
 çəmən-arayı-mərifət: mərifət (elm və
 maarif, mədəniyyət) bağını bəzəyən
 iqbalü-məs'ədət: uğurlu tale və xoşbəxt-
 lik
 səh. 43. (iki sıra nöqtələr) qəzetdə
 var.

Ticarət haqqında

səh. 45. "...geniş məmulat...": qəzetdə
 "məmulat" yerinə "məlumat" getmişdir.
 "...məttəəssüf etiraf etmək məcburiy-
 yətindəyiz": qəzetdə "etiraf" yerinə səhvən
 "etiraz" getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 47. "Kubinski küçə": Bakıda, indiki
 Zivərbəy Əhmədbəyov küçəsi.
 səh. 49. "qəzetə vasitəsi ilə elan oluna-
 caqdır.": yazının altındakı imza yırtılıb,
 oxunmur.

Ermənistanda

səh. 50. "kvestor": Parlamentlərdə daxili
 idarə işlərinə baxan şəxs.
 səh. 51. "eser": Sosialist-inqilabçılar par-
 tiyasına mənsub şəxs.
 "Zoryan": Ermənistan Parlamentinin üz-
 vü David Zoryan nəzərdə tutulur; qəzetdə
 "Zobyan" getmişdir.
 "Səhiyyə naziri Torosyan": çox güman ki,
 Ermənistanın Sosial Təminat və Əmək naziri
 olmuş Saak Torosyan nəzərdə tutulur.

**"Azərbaycan" qəzetəsi kantoru
 tərəfindən**

səh. 52. "və kağız baha olduğundan...":
 Elanın son sətri yırtılmış, oxunmur. Bu nö-
 m-rədən etibarən qəzetin qiyməti 80 qəpikdən
 1 manata qalxmışdır; elanda böyük ehti-
 malla bundan danışılır.

Cümə, 4 aprel 1919-cu il, nömrə 150

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 3 rəcəbül-mürəccəb sənə 1337. 4 nisan 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Tele- fon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırını səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqı məş-
 hur ədib **Ələkbər bəy Rəfibəyovun** hə-
 min aprel ayının 3-ündə vəfat etdiyini
 kamali-hüzn və təhəssürlə [böyük bir hüzn
 və kədər] məlum edir.

T-89

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Məşhədi Zeynal bəy, Əli bəy, Abdulla
 bəy və Məşhədi Əzim bəy Rəfibəyovlar
 öz sevgili əmisi oğlu **Ələkbər bəy Rəfibə-
 yovun** həmin aprel ayının 3-ündə vəfat
 etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə öz
 qöv-m-əqrəbalarına və dost-aşnalarına
 məlum edirlər.

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Mədrəseyi-Diniyyə bununla məşhur
 ədib **Ələkbər bəy Rəfibəyovun** həmin
 aprel ayının 3-ündə vəfat etdiyini kamali-
 hüzn və təhəssürlə məlum edir.

T-90

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**
 Doktor Xudadad bəy Rəfibəyov öz sev-

gili atası **Ələkbər bəy Rəfibəyovun** hə-
 min aprel ayının 3-ündə vəfat etdiyini ka-
 mali-hüzn və təhəssürlə öz qöv-m-əqrəba-
 larına və dost-aşnalarına məlum edirlər.

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Gəncə Həmkarlar Cəmiyyəti Şurası
 bununla məşhur ədib **Ələkbər bəy Rəfi-
 bəyovun** həmin aprel ayının 3-ündə Gən-
 cədə vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəs-
 sürlə elan edir.

T-91

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

Cavad bəy, Əyyub bəy, Qənber bəy
 Rəfibəyovlar öz sevgili əmiləri **Ələkbər
 bəy Rəfibəyovun** həmin aprel ayının 3-
 ündə vəfat etdiyini kamali-hüzn və tə-
 həssürlə öz qöv-m-əqrəbalarına və dost-
 aşnalarına məlum edirlər.

**İNNA LİLLAHİ
 VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN**

İsmayıl, Hilal və Abbas Məhəmmə-
 dovlar öz sevgili əmiləri **Ələkbər bəy Rə-
 fibəyovun** həmin aprel ayının 3-ündə
 vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə